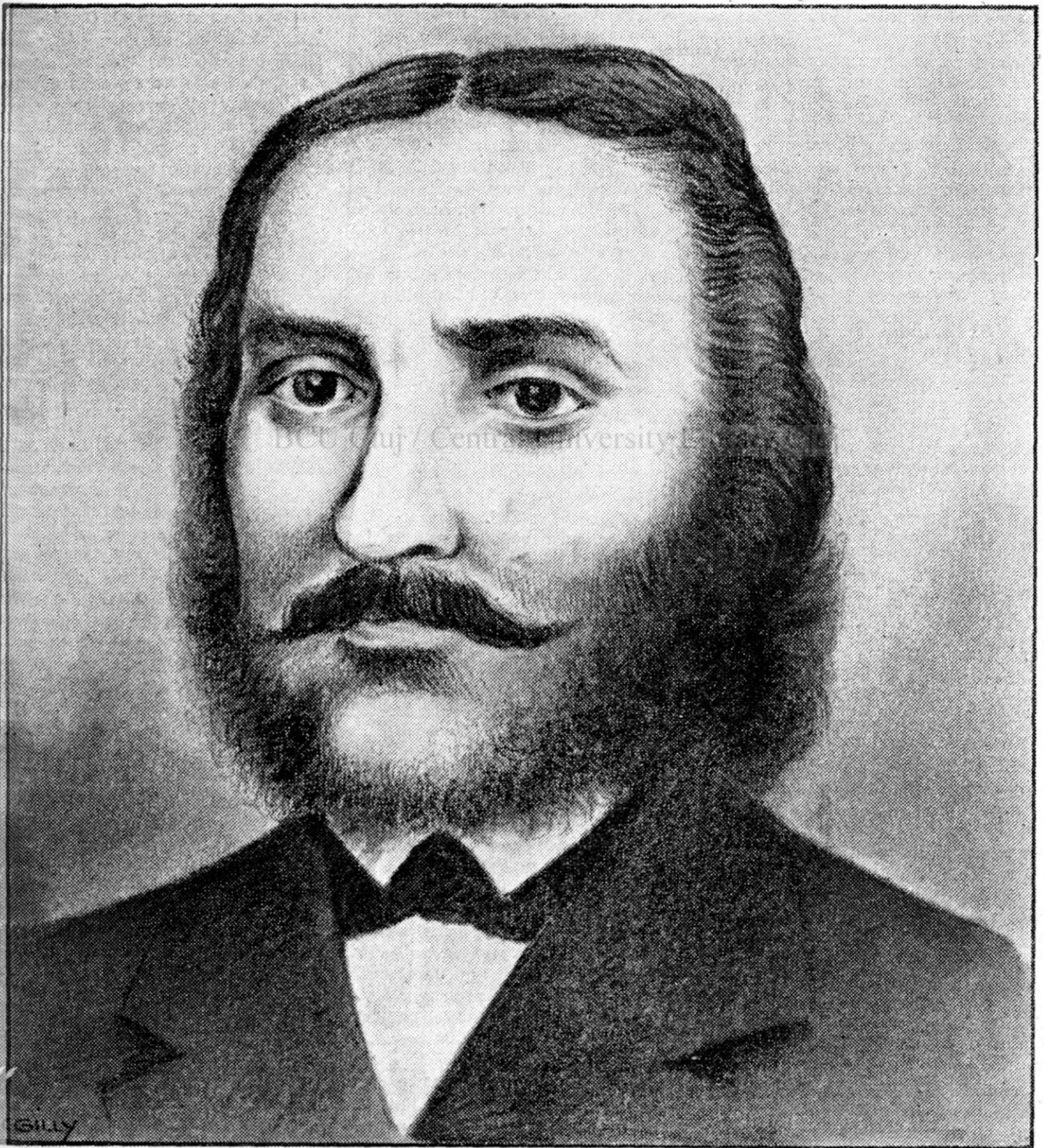

Universul Literar

Anul XLV Nr. 6

3 Februarie 1929

5 Lei

GHEORGHE LAZĂR

C i i t o r i i

GHEORGHE LAZĂR — 1779—1929 —

PAUL I. PAPADOPOI.

S'au deșirat aproape 150 de ani depe caorul vremii din ziua'n care pământul roditor în eroi și oameni de cultură a Transilvaniei a văzut născându-se, pe plaiurile sale sudice pe unul dintre cei mai luminați și mai hotărâți reprezentanți ai sufletului românesc pe Gheorghe Lazăr. Iată de ce găsim un fericit prilej spre a nu lăsa nesărbătorită această aniversare, dar plecându-ne cu umilință genușii în fața mării umbre, ne vom îngădui să prezentăm posterității umite câteva din frumoasele înfăptuiri ale marelui înaintaș. Este aceasta, credem singura modalitate de cinstită și demnă sărbătorire: adâncirea operei și popularizarea meritorilor celui sărbătorit. Și cred că numai atunci se va putea vorbi și la noi, de existența unei conștiințe naționale când, pentru fiecare Român, prezentarea unui nume va fi un prilej de reînprospătări, vâdul în dosul cărui, vor sta tălmăcite toate elementele unei cunoașteri, dacă nu complete, deșigur fundamentale și, mai ales, exacte.

În cele ce urmează, voi încerca să schițez — din migăloasa și stăruitoarea operă a lui Gh. Lazăr — elementul fundamental, metalul prețios — pe temelul cărui învățatul dela Avrig a binemeritat, nu numai modesta slăvire din fața Universității, dar eterna și viia recunoștință a neamului acestuia obidit, din obida cărui Pronia a urșit să răsară atâtea flori ale talentului și virtuții.

În astfel de împrejurări, e firesc să ne întrebăm: cum trebuie văzută de departe și înălțată personalitatea lui Gh. Lazăr? și — fără să mă gândesc la un răspuns complet — s'o circumscriera astfel:

un entusiast, un om de înaltă cultură și o mână de fier.

Și iată de ce:

Entuziasmul lui Gh. Lazăr se vede depe timpul școlărității sale, când, deși sărac, cu ajutoarele ce putea obține, în schimbul unor lectii, dela baronul Bruckenthal, din Sibiu, studiază totuși: teologia, filosofia, dreptul și ingineria hotarnică. Și tot așa se caracterizează Lazăr, privindu-l prin prisma activității de predicator, preot și profesor — desfășurată, până la 1816, în Ardeal. Se poate vorbi chiar de un întreit entuziasm: religios-moral, patriotic și

cultural. Să adăog că — tocmai din cauza acestuia — Gh. Lazăr, nepuțând să facă în Ardeal carieră, a trebuit să ia drumul Țării-românești?

Ajuns aici, în capitala visată a pământului oarecum liber, Gh. Lazăr pornește cu entuziasmul unui, adevărat visător. De aici și dezamăgirea sa: departe, de a găsi lucrurile așa cum le visa, el are de luptat cu greutatea de neînșins și îndeosebi, cu o opinie publică pedeantregul neromânească — ba chiar dușmană intereselor superioare ale culturii noastre — rămasă în faza umilitoare a manuscrisului, a cărții bisericesti și a poeziei poporane — adică în aceea din veacul al XVI-lea.

Dar Lazăr nu se descurajează. Ajutat de câțiva boeri conștiinți (I. Goleșcu, C. Bălăceanul, logofătul Nestor și mîr. Dionisie Lupu) își pune planurile în aplicare: deschide, în Martie 1818, prima școală românească „Academia de științe” dela Sf. Sava și — deschizând ochii neîncrezătorii ai unui neam întreg — dovedeste temeinicia entuziasmului său, arătând că într'adevăr „și în limba română putem a ne înălța la cele mai mari învățături”.

Și entuziasmul său se subliniază și prin arătarea domeniilor — cultura, morală, politica — pe care sufletul acestuia erou l-a îmbrățișat, fără să mă opresc prea mult la rolul pe care modesta școală a lui Lazăr l-a jucat, în mișcarea lui Tudor care, după Hasdeu, simbolizează începutul independenței noastre.

Să amintesc că acelaș entuziasm caracterizează o bună parte dintre scrierile lui, că el ese în evidență și din mai puțin cunoscutale „versuri de laudă... la logodirea prea înălțatului nostru împărat Frantzi”, cași din tot atât de ocazionalote: „Cuvânt la înscăunarea lui Dionisie” și „Cuvânt la subrea pe tron a lui Grigore Ghica”, că acelaș avânt hestăpănit clocotește în „Manifestul” dela 1818, în „Apelul... pentru publicarea de cărți românești” dela 1822, că prezența lui se resimte la tot pasul în „prefața” și în dezvoltările morale, ale „Povățitorului tinerimii către adevărata și dreapta călăre”, publicat trei ani după moartea sa și că de exact aceeaș nobilă pornire a dat Lazăr, dovadă

scriind numeroase cărți de predă mai ales traducând, atâtea manual morale și socială?

Iată de ce credem că Gh. Lazăr în primul loc, un încorigibil entuz

Și în al doilea: **un om de înaltă cultură.** S'a văzut acest lucru din merarea studiilor sale. Se poate firmă prin cunoașterea materiilor (matematică ou geografie istoricească harte, geometrie teoretică și practică, geometrie practică și mai târziu: logică, filosofie, ba chiar — poate gramatică, istorie universală) pe care — în decurs de 4 ani — le-a predat. Se poate înșifa, infine, prin bogata și variată operă scrisă pe care a lăsat-o, (manuale, oratorie, literatură și traduceri) încă din cărțile de predare pe care „tălmăcind” scrieri streine, și le făcu (Aritmetică, Trigonometrie, Geografie, Filosofie, Teologie, Pedagogie, Istorie abecedar).

Dar temelul culturii lui Lazăr se vede și din graba cu care a câștigat, în derea boerilor eforie și a Domnitorului din iuleala fulgerătoare cu care și-a dumat „ucenicii”, dar mai ales din faptul semnificativ că mulți dintre aceștia au ajuns, reprezentanți de seamă ai culturii românești (Eliade, Gh. Ioanid, P. Poemaru, Euf. Poteca), cu atât de mult cu cât se cunosc împrejurările nenorocite (lipsa de concurs, de loc de material didactic, furia Grecilor, lipsa desăvârșită de manuale și de terminologie uzuală) în care a lucrat.

Și rezultatul a fost strălucit: omul de înaltă cultură superioră Gh. Lazăr, după s'a pătruns de lumile științelor înalte căutat să-și dea seama de nevoile suferinței ale neamului său și — deși pieștile păreau deneînșins — le-a întrecut și, migăllind zi de zi, a aprins cea dintâi luminiță, prețioasă — în măsură să îl străluciească toată negura și toată răcoala care țineau încătușat acest suflet.

Iată de ce văd în Gh. Lazăr — așa cum am spus — un om de înaltă cultură

Dar mai văd și o **mână de fier**, un om hotărât ca în epopee, una din cele mai complete rezistențe sufletești.

Văzându-și, încercările de ridicare sufletească din Ardeal stingerite, Gh. Lazăr nu se descurajează, dar, cu o strângere de inimă caracteristică, începe

adevarate

prea învățat

Făcându-se vacant un scaun episcopal în Banat, Lazăr se gândi să candideze. Fu refuzat însă de episcopul de Culo-vitz sub pretext că e „prea învățat” pentru a fi episcop român, și că are de-aici prea înaintate.

inginerul

Despre boerul C. Bălăceanul — socru al lui I. Goleșcu — se spune că nu avea deloc încredere în Gh. Lazăr și că, volens nolens se încredințeze despre științele lui, i-ar, fi zis:

— Auzi-mă, dascăle! Dacă este adevărat că d-ta ai știința de care vorbești, iacă eu am o grădiniță, aici, în oraș, și voi să cumpăr un loc alături ca s'o măresc. Am măsurat-o cu un inginer neamț și aș vrea să mă încredințez, dacă locu! e de întinderea ce el îmi arată pe planul său.

Intr'adevăr, măsurând locul cu instrumente primitive, făcute de el însuși în prealabil, Lazăr află rezultatul arătat de inginerul neamț.

plecarea

Lazăr Oanea, fratele său, venise să-l în. Eliad, Măinescu, Tell, îl petreceau. În căruță, Lazăr, se ridică deodată, ca într'un amvon și, amintindu-și de darul său, bisericesc, făcu cruce în cele 4 colțuri ale văzduhului și, cu mâna lui slabă, binecuvântă astfel viitorul culturii românești. (N. Iorga).

părăsește cariera teologică, renunță, la întregă chemare politică, se desparte de milă de pământul natal, de rude, de prieteni, de cunoscuți și se stabilește — mai întâi ca simplu profesor ai unor copii de boeri, mai apoi, ca inginer hotarnic — în Bucureștii grecizați pe de-a-întregul.

Și altă dovadă: întâlnește aici un mediu nu neprietenos, dar refractar culturii românești — și, infiltrându-și ideile zi cu zi, în această Societate nouă, reușește, numai în 2 ani, s'o refacă, s'o potrivească sufletului său convins și avântat.

Și a treia: cu aceiași mână de fier cu care începuse, se va servi spre a gonii și mai departe „multimea de lăcuste” care s'a abătut asupra semnăturii sale, „acea” prin care Românii nu puteau vedea lumina Soarelui — și a reușit.

semnalmente și avere

Semnalmente (pe pașaport): „statură de mijloc, ochii câprii, fața oacheșe”.

„Ducea cu dânsul, puțina lui avere, haine, de ale patului, în care trebuia să zacă și câteva lucruri scumpe: două blăni, trei ceasornice de argint, cinci lingurițe și doi pinteni de același metal, încă un ceasornic, de masă, instrumente de matematică, de inginerie și trei sute de cărți”. (N. Iorga).

epitaful

(făcut de el însuși):

Viețitorule,

Stăi puțin și cetește,

Apoi, te gândește

La trista omului, soarte,

Nepregetătoarea moarte:

Ce ești astăzi, eu am fost,

Asta să o știi de rost.

Ce sunt eu, acum, vei fi

Când ceasul îți va sosi.

din învățăturile lui Lazăr

„Așadar științe adăpătoare de înțelepciune, trebuie să învățăm care și în limba mamei putem face...”

„Apoi, de ne îngăduie timpul, putem și alte limbi învăța, că e lucru frumos”.

din „manifest”

„Deci, dară, iubită de toată cinstea vrednică tinerime! Iată o epohă nouă, o întâmplare strălucitoare, un glas dulce, părintesc... după care demuț

Și a patra: se credea că limba românească nu e în măsură să cuprindă științele înalte, că îndeosebi, o inginerie românească și, în general, o școală în limba noastră nu putea exista. N'a protestat, dar, măsurând pământuri și scriind (mai mult traducând și prefăcând cărți) potrivit și termenii tehnici — în niște cămăruțe improprii, cu, câțiva lei pe lună, fără lemne, fără geamuri la ferestre, fără bănci — a dovedit contrariul dând țării noastre prima serie de luminători.

Și aceasta, numai pentru că a fost într'adevăr o mână de fier.

Așadar: un entusiast, un cărturar și o mână de fier — aceasta a fost, în primul loc, Gh. Lazăr, dela a căruia naștere se împlinesc în curând 150 de ani.

PAUL I. PAPADOPOI.

oftară inimile dvs., vă chiamă, vă strigă, părintește vă îmbrățișează Veniți toți, de, toate părțile și de toată starea, veniți, la izvorul tămăduirii!...”

P.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Data nașterii: 5 Iunie 1779, în Avrig (pe Olt) însoția baronului Brukenhall care-l trimite la învățătură în alte. Studiază la Cluj și la Viena. Până la 1814 se ocupă cu topografia. La această dată a fost hirotonit archidiacon și angajat ca profesor și catulhet la seminarul din Sibiu. I se refuză un scaun de episcop în Banat.

La 1816 trece Campania și se stabilește în București ca profesor ai unor copii de boeri, apoi ca inginer hotarnic.

În Martie 1818 este numit dascăl (cu 3500 lei anual) la „Sf. Sava” școală la care el o organizează. La 9 Iunie 1823 pleacă spre pământul natal, unde moare la 17 Septembrie ale aceluiaș an.

Deși mai puțin scriitor, Gheorghe Lazăr se manifestă în patru direcțiuni:

1) didactico-educativă, prin:

a) *Manifestul dela 1818* care fixa gradele și materiile de învățământ;

b) *Povățuitorul tinerimii către adevărata și dreapta cetire*, editat de Zaharia Caracalechi și tipărit la Budu în 2 edițiuni: 1826 și 1833.

c) *Trigonometria*, publicată în 1919, de d. Traian Lalescu;

d) *Aritmetica matematicască*, publicată, în 1924, de d-nii G. Bogdan-Duică și G. Popa Lizeanu, cu cheltuiala Ministerului Instrucțiunii;

e) *Geografia* — manuscris;

f) *O filosofie*;

g) *O istorie universală*;

h) *O pedagogie*.

Toate păstrate în manuscris sau numai amintite de diferiți istorici literari.

2. *Social-educative* (oratorie):

a) *Cuvânt la înscăunarea mitropolitului Dionisie 1819* (Analele Acad. rom. Seria I, tom. IV);

b) *Cuvânt la suirea pe tron a lui Grigorie Ghica*, 30 Iulie 1822.

(Revista pentru istorie, arheologie și filologie I, 360).

c) pasagi din acelaș manifest din 1818;

d) *Prefața povățuitorului*;

e) *Apel către publicul românesc pentru publicarea de cărți românești*. Buc. 1822;

f) învățăturile morale, uneori excesiv de dezvoltate, ale fabulelor sale.

3. *Literatură*:

a) *Versuri de laudă în limba daco-românească la logodirea prea înaltului nostru împărat Frantz*. Viena 1808;

b) fabule (partea narativă) povățuitorului;

c) stilul, în genere, în care scrie Gh. Lazăr, deosebindu-se total de înaintașii săi.

4. *Traduceri*:

a) *Învățături morale ale lui Gottlieb Ehrenreich pentru băieți*;

b) *Istoria lui Ion Morit și a copiilor săi*;

c) *Ieromonahul Platon, aducătorul marclui Principe de Rusia*;

d) *Istoria împăratului Octavian și a soției sale*.

CAMIL PETRESCU

CÂNTEC DE LEBĂDĂ

Ne-am împăcat din nou...
 Și privirile noastre-au obosit
 De darul târziului eou,
 De noua și calda svârcolire luminoasă.

Stăm culcați în iarba proaspătă și grasă,
 La marginea pădurii,
 Și privim tăcuți, printre ultimii copaci,
 Apusul Soarelui.

De fapt totul privește-acum spre soare.

Căci printre trunchiurile umede și negre,
 Astrul care moare,
 Cântă (cum poate)
 Iluminând cu sânge și aur
 Dealuri verzi,
 Pădurile și cerul albastru:
 Un cântec fantastic de lebădă.

Oh! Rochia ta albă de muselin
 E prea ușoară,
 Pentru trupul modelat și plin
 Pentru sufletele noastre împovărate.

Cântecul de lebădă
 (Printre copaci negri)
 A încetat.
 Și-acum astrul,
 Un cadavru roșu, rotund,
 Cade.

E târziu.
 Pădurile au devenit aproape albastre...
 S'a făcut răcoare.

De-acum se va stinge și ce a întârziat în
 [în privirile noastre.

Neliniștea coboară fremătând în amândoi
 Sufletele tremură ca apele seara.
 Crește din lăuntru un surâs de moarte:
 Cine se va ridica—cel dintâi—dintre noi?

DEM. IONESCU

SINGURATATE

În noaptea mea n'a mai rămas nici o scântie.
 Vânturile s'au închis în șanțuri de tăcere;
 Apele-și opresc cursul, secate 'n eleșteie,
 Și'n foșnetul pomilor goi, timpul sfarmă kimere.

Viața se pierde 'necet în sicrie de rugină,
 Precum sub nori, un fulger îngropat în ploii
 De-ar scăpăra din munte dăra de lumină,
 Un mit m'ar strămuta cu veacuri înapoi.

FOCIONI MICIACIO

A M I N T I R E

Și voi dormi într'un târziu pe acolo unde, cândva, ai fi
 [mistinec reculegeți
 în umbra firavă a toamnei, iar sufletul meu va pluti, vedeți
 pe apa tremurândă a lacului uitat, pe când sfioase ciute se
 [ple
 în luminișuri triste, cu gând umil de vis frumos în moarte

Suna-vor depărtat, în limpezi zori de îmbrumări bolnave
 [lă
 și s'or amestica cu cântecul cel dintâiu al păstorilor plâns
 [cava
 pe când în stoluri berze vor pleca din cuiburi sfărâmate de
 [re
 adulecând sfânta mireasmă a solului pe unde, odinioară,
 [am treci

ARTUR ENAȘESCU

CÂNTEC

Unei doamne, eu i-am spus,
 În amurg de vară,
 Să ridice capul sus,
 Luna să răsără.

Ea, puțin l'a ridicat,
 Genele plecate,
 Să se vadă astrul scump,
 Doar pe jumătate.

Un buchet de flori albastre,
 Domnișoară, ți-am adus;
 Nu-s ca tine de frumoase,
 Dar, au farmecul, nespus.

Sunt desprinse din seminul
 Cerului de primăvară;
 Nu-s ca tine de frumoase
 Dar, mi-s dragi din cale-afară.

PAN. N. VIZIRESCU

CÂNTECUL UNUI SAT

Aci mă citoriră dintru'nceput țărani,
 Aci cântând aleanul rămâne-voi cu anii;
 În șesul ars de soare și răscolit de vânturi,
 Să-mi potolesc nesașiu și dorul de pământuri.
 Sunt sat trântit p'o rână (ca omul când se'mbată),
 Dar nu mă vede nimeni — doar linia ferată

Pe care trenuri multe zorite 'n toiul verii
 Luc în spre munți la umbră copii și boerli
 La noi e altfel viața: sunt oamenii săraci,
 N'au vreme să se plimbe pe drumuri lungi și dragi;
 Căci vara când arșița își uscă cerul gurii
 Ei robotesc pe câmpuri în lipărușul căldurii.
 Iar eu să 'nfrâng dogoarea, îmi potrivesc la brâu
 Bărliul, care 'n ciudă e cel mai sec pârâu!
 Trăese din foc și ploaie, din frământarea grea,
 Iar aburul din brazdă e răsuflarea mea.
 Sudoarea e tributul cu care s'au legat
 Străbunii de pământuri și zâmbetul de sat.
 Pământ fără hotare și muncă mi-e cuvântul
 Iar viața mi-e nesașiu de-a 'mbrățișa pământul!

CASA JOCULUI

MIHAIL LUNGIANU

În sat la Stoenesti, pe apa Dâmboviței, e o casă mare, una și bună, casa Jocului.

E nălțată pe pivniță, cu geamlac în jur și cu pridvor în față, cu soarele bădănd nepristai în ea.

Și în cas'aceasta a Jocului a fost și e mereu veselie. A însurat în ea patru fete și a măritat patru fete, cu totul, opt copii, cum șade bine românului adărat.

Pe lângă atâtea nunți ale odraslelor și ai a cununat și slugi, mai în tot anul câte una. În fie ce dulce răsuna chiot în ei și zămbiau stălpii porții, înveseliți cu frazi. Și, de petrecerile d'aci, s'a dus tasta până cât colo, că veniau oameni în depărtări mari și fete și flăcăi din toate satele de pe vale, și din sus și din jos.

Dela o vreme a început să facă și culetrii la copiii băiatului lui cel mai mic, însurat în casa bătrânească. Și, pentru acestea să nu pară rar, mai presăra veselie și la tăiatul moșului și la frânarea turtei în cap la tot tâncul.

Poate că din pricina aceasta i-o fi rămas numele Jocul, c'așa e românul nostru, zice omului după ceea ce face în viață, bîndu-l cu câte-o poreclă, de stai să te înunezi. Și, se mai poate ca, nu numai mult joc să-i fi rămas numele așa, și de altceva și anume, că omul nostru a jucat și joacă încă și azi, ca niște altul din sat și din împrejurul ei.

Scurt și gras, bine făcut, roșu, plin de viață și bună în față, ager în mișcări, învaga lui ființă par'că vorbește numai joc. Cine-l cunoaște știe și poate s'a jure și cu jurământ chiar, că nu e în toate ale lui decât la joc. Altă dată mai ce, se mai supără; dar la joc cântă, neră, se mlăde și zvăcnește din toate ădulările lui.

E într-o Duminică după prânz. Soarele ăld, drăgăstos, bate în ferestre, lumind odaia cea mare din casa Jocului. I stricoară în inimă vocea bună, mulțumirea, ca un colac peste pupăză, după lăncarea cu gust și după băutura așă. Și vocea bună așa e, n'are d'asurire. I vine să zburde, s'o vadă lumea, i nu rămăde în umbră, ca o fată bătrână, ascunsă dură ușe, când îi sosește pețitorii în prag.

Și d'o dată începe jocul. Întâi începe să bătrâni, atunci e atunci. He, dar ici atunci n'ar fi însemnat mare lucru. Fără moș Jocul. Când își dă el fetele pe srate, când își desface hățele la gât și începe să zică: — Ptriu! Ptriu! Ptriuuu! copiii taichii! duce podina și se zgâlțână neretii.

Se miră ei unii, răd alții, dar n'au răutate. Jocul lui e zvărcolirea unui suflet, în aduceri aminte de tinerete, și păreri de rău de vremea, ce se duce și nu mai vine, cu nădejdi pentru copilul pe seama căruia petrece.

„Mai eri doar am fost flăcău! Ce, Dumnezeu, să mă fi lăsat picioarele? Tu-ți'nă probă nu strică!“. Așa vorbește el moș Jocul. Și, jucând, dă dovadă, că a fost în vremea lui om în lege, voic și plin de haz.

„Ca mâne-oiu fi țărăni!“ duce el mai departe firul gândului. „De ce să nu as să mai țâsniască odată din mine oată puterea de viață, ce o să rămăne

urmă, irosindu-se în vânt?... Și puțul o crește mare, o fi și el flăcău, om la casa lui, ș'apoi bătrân și pământ de oale!... Viața trebuie trăită însă, așa cum ni-o dă Dumnezeu, mulțumind lui la tot pasu' și de bine și de rău, și nelăsând să treacă prilej cât de mic, fără să faci să se simță, să se vadă, că ești încă viu!“

Își cheamă mătușa lângă el, o cuprinde pe după mijloc, cum a cuprius-o la nunta lor, sunt peste cincizeci de ani d'atunci, și joacă cu ea o „ungurească“, după care neteșc un „brăuleț“, de răman cu ochii zgâiți toți din jur.

Pe la o vreme se potolesc un pic și însiră după ei feciorii și fetele, ginerii și nurorile, cari își tărăsc după ei copiii mai răsăriți. Cuscrii, rudele mai depărtate, se mai uită, ce se uită, și-și fac apoi și ei loc în lanțul vârtoșe. Lăutarii îi zic de foc că doar unul e Briceag, cu ceata lui pe toată valea Dâmboviței, de la Rucăr până la Malul cu Florile, ba mergându-i vestea și ducându și vioara și dincolo peste linie pe cocleaurile de la Fundata și șirne și'n jos mult, pe albia gârlei, pe la Gemenea și Voinești, până spre Sturzeni și Tătărani.

„Și moșul sare iarăși în vârtejul jocului, pornind un „Tărășel“. În tot d'ăuna a fost joc, nu glumă, în cas'aceasta: dar ca acum nici odată. Și Jocul a jucat d'atâtea ori, cum știe el să joace: ca azi însă nu prea. Uite-l: se frământă din toată inima, întreaga-i faptură e joc. Presimțe poate c'o să fie cel din urmă joc al lui, jocul de la datul de grindă al celui din urmă neopot, care, ca mâine o să se'nsoare, o să stăpănească o viață cas'aceasta, pe care a clădit-o el, ca eri nu mai devarte, când era flăcău și când se împătinasă de joc și de trăit. S'în ciuda vremii, ce trece așa de repede, în ciuda morții, ce s'aprope tiritil de om, ca un câine, care muscă pe furis, moș Jocul își prinde nepotelul pe după mijloc c'o mână. I saltă în grindă, pe când cu cealaltă joacă mereu plosca, ducându-o des la gură și făcându-o să gâlgă, ca sângele dintr'un gâtlet deschis. Și copilul, speriat întâi, încete să se bucure, dă și el din mâini și din picioare, aci izbîndu-se ușor cu carul de grindă, aci alunecând, ca un fulg pe podină în jos, în semn că viața o să-l înalte și o să-l cohoare, lovindu-l în moale, când s'o ridica mai sus și'nșind răsnicat pe pământ, ca să poată să mlîniască un rost pe el.

De căldură și de praf s'au deschis geamurile. Aerul s'ănțăos dă năvală, răcorind fetele mbuiorate. Odată cu el intră miros de frunză de mesteacăn și de poame răguite. În grădina din dosul casei, lângă sală și sub ferestre, prunii orăși, plini de rod, merit creșteri, încreșteri, de se run crăcile, și perii cu fructele mari, zemoase, zămbesc, învâluți în rezete soarelui. Așa e și cu ei. Peartă rodul, cum roartă moșul neopotul la piept, se bucură de el, și ca mâine-l pierd și se duc și ei. Viața e năcută însă, la om ca și la pom, când o simți în toată puterea ei dumnezeiască, când știi s'o trăiești și s'o pretui. Fără să te gândești la zădărnicia ei. Și românul nostru, și moș Jocul mai cu osebie, îi înțelege rostul și-i cântă în strune:

— He! he! zi-i, Bricegel, zi-i de tot!“

După unchiș ia copilul în brate mătușă și-l dă de grindă, jucând mereu cu

el. Briceag îi trage tot pe coardele subțiri, până troznește una. Și, moșul, răzând, se potolește din joc:

— În loc să plezniască vre-o vână moșului, pleznesc coardele lăutei. Norocul meu, nu?... Mi-a făcut rost de puțină hodină. He, copiii tatei. Casa asta e casă de joc. Aci s'a jucat o viață. În ea n'a prohodit încă popă și n'a jelit glas de femece. Aci s'a jucat numa' și dăca tot o să mai jucăm azi un pic. Da' să nu uităm ce avem de făcut. Jocul te uluește. Să rupem turta tâncului. Cum i se frânge ea în cap, așa să se frângă în calea pașilor lui lipsa și să se reverse în urmă-le belsugu'. Și, ca puil' de pasare, ce sparge coaja oului, ca să iasă la lumină, să crească mare, să se nfrupte omul din el, așa să spară nepotu' țarinele cu plugu', ca să-i hrăniască trupul cu pânea lor și să facă pomeni pentru moși și pentru strămoși!“

Face turta fărăme și împarte la toți din ea.

— S'acu s'o udăm cu vin. Pânea și vinu' e hrana și puterea omului, e tihna și veselia lui. S'aibă parte de bogăție și de voce bună toată viața!“

Saltă plosca, îi trage o dușcă și-i dă mătușei, care, după ce urează și chiuie, săltând cu ea în mâini, o trece la alții. Și încere o sârbă săltăreată, ce se schimbă iarăși în brău. Fruntea-i e tot o broboană de nădușială: fața, roșie ca macul, e lac de apă; gâtul, pieptul tot o sudoare.

Pe la sfârșit o dă'n „Ardeleneasca“, jocul nebun, moștenit din tată'n fiu, dela străbunii lui, veniti din țara Făgărașului. Ii vezi cum sare'n sus și se lasă'n jos, cum se sucește'n loc, ca o sfârtează, cum troznește din degete, cum îmlădie brațele, cum își leagă'n capul: un joc toată ființa lui.

— He, copiii! zice el. Jocu' trebuie jucat, nu glumă. El e ca femeea. Or îi împăneste toate toanele, or să fugi în ochii ei. Nu-i așa babo?

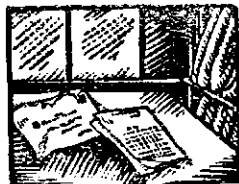
Ea clătină din cap a ceartă și el râde cu hohot. Mai trage odată din ploscă și pornește din nou să se rotească, învârtind picioarele, dând d'n mâini, ca cioara din aripi, lăsând capul pe spate, chiuind și oftând:

— Asta e joc, tată, nu scâlămbătorile voastre! Să joci așa, să simță toată faptura ta! Să joci o zi întreagă și să zici apoi trei re latu, ca znopt în bătea! Să joci odată bine și apoi să mori!“

Tineretutul sava dela locurile lui și încearcă pe lângă el să'nvețe jocul bătrânesc.

Dă soare'e'n chindă, și la casa Jocului veselie nu s'a curmat. Trecătorii stau o clipă'n drum și cată nedomiriți, mulți rămânind ciudoși.

Abia când începe să cânte valorioapei și să șoșote frumoz'n redia de mesteceani se potolește de obosială, ca jarul sub spuză, încet-încet, odată cu cântecul lăutarilor, vocea bună și chiuitul săltăreț în casa mare a Jocului.

S T E J A R U L

AL. VAITOIANU

Dela crișma lui Marcu, unde' rohatca Iașului pe drumul la Vaslui, de cum coțai din șoseaua Socolei spre Manta Roșie, răsărea el ochiului, departe, peste țihla lui Cujbă, ca o veghie, sus pe deal.

Rămășiță a vreunui codru străvechi, scăpat, deaminunea, de ascuțișul topoarelor și dinții fierăstraelor. Cine știe de când, pentru că bătrânii pomeniseră, prin partea locului, numai podgorii și pe dânsul tot așa, singuratec, nalt și falnic, pe coasta învălită de pajiști, de crame, de viță hărăcită, de garduri bătrâne de cătină.

Era un punct de miră. Un far.

În prăvălișul de coline ce se orânduiește rotunjindu-se, de sus, din Schitul Tăritii, și până jos, în valea Nicolinei, silueta lui puternică se creșta pe zarea albastră, ca o sinteză a întregului pitoresc.

Un panas.

„La Stejar” însemna un punct de raliere, un loc de petrecere o evocare vie a unui trecut mort, o emblemă.

De departe, pe zarea țesită, răsărea el așa de nalt cât semăna să stăpânească întinșurile de pretutindeni. Acolo însă, la tulpina lui, dîmbul ce-l purta apărea turtit față de dunga înaltă a Repedei, a Bordei, și, în fund departe, a Bărnovei și a Mogoseștilor. Un pitic. Deaminunea cum, din măruntaele lui, se zămislise uriasul de ne coaimă.

Era nalt cât turla unei biserici și gros de trei oameni abia'l puteau cuprinde. Trunchiul drept ca un catart și pe două părți din înălțime lipsit de ramuri, semn al desisului de altădată. Tocmai de sus tare, se desfășeau, piezis, două brațe spre cer, purtând un hâu de crengi, o vădure de frunze verzi. Și deasupra bolta albastră.

Asa va fi fost zămislită, în trecutul străvechiu, închipuirea lui Atlas purtând cerul pe brațele lui puternice, sus deasupra capului.

„La Stejar!”

De jur împrejurul lui, din deal, din vale și de lături, întinsoare câte de patru prăjini și mai bine, creștea numai iarbă curată și o cărărușă, cât călca un om, ducea la tulpina lui.

Prin Mai, când iarba trece o palmă de glezne și Garofitele, Rochița Rândanelii, Gura Leului, înfloresc roșii, albe, galbene, un covor de minunate culori se așternea de jurul uriașului, văzduhul se îmbălsăma de mirezme de Sulfină, iar de sus, din pizderia de frunze verzi, picurau lacrimi mititele de sevă caldă.

Acolo prășitorii, bărbații și nevestele își făceau amiază. Flăcăii și fetele se pierdeau pe sub butucii de vie.

He, butucii de pe vremea cea! Erau, doar, câțiva la un pogon de loc că nici nu'ncăneau mai mulți, groși la față pământului de nu-i puteai cuprinde cu amândouă palmele și atâta viță ce dădeau, că o căruță de haragi intra la un butuc. De prășit odată ori de două ori pe an, că izvora din pământ un mohoras subțire și mătăsoasă în care, de arșița soarelui și zeama pământului, săncinzea o dogoreală blândă și umedă ca într-o baie, de se coceau strugurii în ea.

În vie, pe atunci, munca era de-a petrecerea. Cu sapa, șgăriai, doar, pământul, mai legai vre-o coardă atârănând de prea mult rod, ș'apoi la plivală ce mai era.

Dar câtă viță sub frunzarul de viță!

Pe sub bolțile așternute cu țărână moale ca lâna și coperite cu foi late și pufoase, prin ascunzișurile răcoroase și ușor întunecate, în care, unde și unde, cercetătoare, străbăteau raze de lumină caldă proiectând mititele discuri albe pe țărna neagră, ce chicote înăbușite, ce chemări tainice, ce suspine fericite!

Cu poalele sumese în brâu, mânicile suflecate în sus de coate, cu cămășile desfăcute la piept, culegeau lelițele de zor, în timp ce flăcăii șugubeți, rătăcind, printre frunze, mâinele lor aspre de muncă și negre de țărână, prindeau vârtos, în loc de strugure, câte-un sân tare și fierbinte.

La o parte, mai la deal, umflându-și bejocii să-i spargă, zicea, unul, un viers pe potrivă locului:

„De-aș ajunge pân'la toamnă
Leliță Ioană
„Să mă sui în deal la cramă
Leliță Ioană
„Să beau vin să mândănc poamă
Leliță Ioană

Acolo, în ceasurile de odihnă, la umbra culpeșă a butucului, în țărna aburind de seva generoasă a pământului, se zămisliau puii de români.

Via! Acum n'o mai cunoști!

În lungis și'n curmezis, rânduri trase la sfoară, cât vezi cu ochii, Nicăeri umbră, nici ascunziș să vie fata la strânsură, nici măcar loc de odihnă. Soare, vânt, lumină pretutindeni!

În ziua aceea, cam pe când dai strugurii în pârğ, moș Nicolai vierul, cu bărbuța lui roșcată și numai pe fălcile-i spăne și lustruite cu câte un smoc de fire surii, cu ochii lui mici și verzi, cu dreapta'n chimirul lat de-o palmă domnească, tare ca o scoartă de copac și bătut cu trei rânduri de nituri galbene, iar cu stînga chinuindu-și bărbuța arsă de soare și năclăită de colb, în picioare, sus pe dâmb, la umbra stejarului, privea el via în lung pe coastă, din deal și până jos sub peretele coicovit al cramei.

Era nedumerit moș Nicolai și mormăia el vorbindu-și sie:

„Mă! A hi din vr'o ploai sarati!”

De doisprezece ani lucra moș Nicolai la via asta și nu ține minte să mai fi văzut el ce vedea acum. Dăduse frumos via și rod să ai unde-l pune, dar asta nu pricea el, cum, mă rog, acuma, în foilul verii, par'că nu era frunza așa cum trebuie să fie. Stii, verde ca buratecul.

„Si hii din ploai!... Dar vezi ci rodu-i bun!”

Și moș Nicolai să piti subț un butuc să vadă el mai deaproape rodul:

„Lef!... de-a puterea hi, si chiami ci-i poami asta, m'dă! Un struguri o oaf. D'apoi iaca frunza nu'ș'ci ari di-o pâlît par'c'o dat bruma”.

Și moș Nicolai, tot nedumerit, plecă de vale, să se deslușească cu boeru că el asta n'o'nțelege.

— Cum'ii moș Nicolai?!”

— Cum si hii! Iaca nu'i bini.

— Da de ce moș Nicolai?

— Poi, nu știu ci cioarili, frunza...

— Ei?

— Ci nu-i verdi ie, vra's'zici, cum tre...

— Așea? Păi ia s'o vad și eu.

— Poi, iaca, s'o vezi.

Boerul și cu moș Nicolai o luară pe poi pe lângă crama, din spatele căreia pornea pogonul de crăcană neagră.

— Ei?

— Ei.

Era prin August. Vegetația în toiul Din deal, nucii cât niște stoguri, așa neau pete lungi de umbră departe coastă, iar frunzele lor, incremenite liniștea asfințitului, se zugrăveau de întunecos pe cerul albastru. Și pe din margine și cașii firavi și cătina pe gard, înverzeau frunșos în plină voltare a vegetației. Pretutindeni veri le sănătos al sfârșitului de vară. Nu! asupra viei suflase, par'că, un duh curat.

Cu moș Nicolai pășind pe urma lui porni boerul pe hat la deal.

„Si la Greci tot așa'i. Și la Cujbă, muri moș Nicolai.

Sus de tot, în fund, boerul se opri privi, peste gard, în via megieșă.

„Ii, d'apoi ci la Hălăceanca s'o us di tăt. Acolo, si vezi mata. fi adiva, vra's'zici. Ii din ploai ci și poama i uscati. Ia citi-o boghiți undi-o mai mas”.

Dar boerul tăcea șiși rodea, gândi o unghie delă mâna dreaptă.

— La Dumneata'i cosoru moș Nicolai

— La mini.

Și moș Nicolai trase din chimir și boerului o custură cu mânerul de le, ciorlit și cu lama scurtă, lată de dez degete și adusă ca un corn de lună.

Boerul se plecă la rădăcina unui tuc și prinse a scurma pământul în jurul rădăcinii.

Moș Nicolai sta oarecum nedumerit

„A hi di la rădăcini, socți mata”

— Cropa se lărgea și se adâncea în jurul rădăcinii și boerul merse cu scur, tul până la ultimile ramificații ale teia, rupse un smoc de fire și cătă luare aminte la ele. Un praf galben ca de puțioasă ruginită, se arătă ved

Apăsă cu degetul și, sub el, simți praful chiftește cum ar chifți niște mișori când îi strivești, apoi, sbârduși a necaz nasul și lungind bu, elătină din cap.

— Ei? Erăi moș Nicolai nerăbdău

— Ei! Boală moș Nicolai.

Moș Nicolai căscă ochii și strâmbă cap ca coteii când nu se dumiresc ceva.

— Filoxeră. Iămuri boerul. De-a hârlețu moș Nicolai.

— Cum așa, adicăti?

— Adicăti, iaca așa. Ai să vezi d neata.

Noembrie.

Ontinsoare de pământ negru, de b de răsturnate. Nicăeri nucii din e nici cașii firavi și nici mărul dom din spatele cramei. Pustiu!

Dintr'nceput, moș Nicolai soc că-i șagă, numai când văzu doispre vlăjgani, niște lipoveni de pe Podu Le

turețile negre de păcură și lungi în spintecătura nădragilor, iar pescăreștia cu cămășile muscălești atârând roșu puchițate, cu bărbile lungi și âlcite, cu niște hârlețuri cât fiarele plug, pornind, din vale, un șant larg adânc și răsturnind, ca ciulinii pe loagă, butucii laolaltă, prinse a se ri.

În seara d'ntâi a măcelului, dânsul pură trei prăjini în lat și do-lă'n lung nântul întors, negru ca păcura, în ap'ce, la capăt pe hat și dezlungul stau înșirate trei movilioae de viță trei de rădăcini mari și groase cât ste dimerlii.

S'a pus moș Nicolai măcar pentru doi butuci din margine „ci n'or ci nici o stricăciuni și i păcat, că as' și șideri strugurii pi îi ca graurii“. Un bovan îi răspunse a batjocură :

„Na'poi ci ci atîta ! Iest ci ardi na rni“.

Moș Nicolai îl privi ascuțit cu ochii mici și verzui, făcu hhhî odată din țîță să-i trimeată tot scuipatul în raz, apoi, ciudos, întoarse capul în lo și privi făcut pământul, altădată așperit cu fire mătăsoase de mohor subte, acum negru și înfoiat ca de scurmăra unui norod de cărtițe. Apoi o porni sus la deal, până sub stejar, se așază vine la rădăcina lui, trase din țimir luleaua și amnarul, scâncără ciudă, într'o sfârtecătură de cremene aprinzându-și făciunele din lulea, înse, necăjit, a pufăi.

Cum ședea el, nu mai vedea grozăvia a vale. Porunca boerului era să ia țama la treabă, șanțul de două palme jumătate lătime și trei adâncime, dar moș Nicolai a răbdat o zi și atîta i s'a bicat inima că i-a lăsat pe lipoveni și-i făcă de cap :

„Diec ! Par'ci la mort pui pristav și i zasci măsură ! M'dă !“

„Și-a cătat de treabă.“

A doua zi de dimineață, a venit boerul ascuțit un băț de răchită, l'a crestat la trei palme dela vârf și a început a cerca săpătura, colo, colo, colo. Pretutindenii ceoa de semn că lipovenii erau, știuți, rni la treabă.

Ș'a mers treaba așa, două săptămâni în șir. Numai Lunea mai greu că Dumitrica lipoveanu dacă nu să'mbată mort, și-i ticnește. Și asta știut. Pustiul să'n-lîndea și movilocele de viță și rădăcini, scoperiseră haturile de nu mai era loc de ele.

„Amu patru ani iest ci ardi na iarni“, glumeau, dintr'adins, lipovenii, erătându-și cu coada ochilor pe moș Nicolai, care sta împietrit deoparte.

„Dar și doage ce-or să iasă din stejar“, complectă boerul.

Moș Nicolai tresări par'că l'ar fi săgetat în deșert ceva :

„Stejarul? !“

În pustiul acesta, sus pe dâmb, neclintit și falnic, rămăsese, doar, el, stejarul.

Cum adică ? Și pe el vor să-l doboare ?

Moș Nicolai desfăcu buzele-i strânse de atâtea amar ce înghițise într'aceste două săptămâni, își lipi vârful limbei între cei patru dinți negri și desginginați cei mai rămăsese în față și prinse a sisii odată lung și apoi intrerupt și tot mai scurt și mai slab, pân'ce sisitul i se stin-

se, rămînând așa, cu buzele desfăcute și ochii pironiți spre uriașul de pe dâmb.

„Sssss-sss-ss-ss-s-s-s !... Stejaru !“

Era într'o Sâmbătă. Lucrătorii se scoborâră de vale, își așezară uneltele în cramă, se spălără frimos și veniră la socoteală.

— Ai măsurat moș Nicolai ?

— Măă-su-rat, răspunse moș Nicolai, par'car fi zis în bătae de joc : procop-seală !

— Cât ?

— Apoi... tot atîta.

Socoteala sfârșită, boerul se desluși cu lipovenii :

— Vra's'zică Marți dimineța îl doborîm.

— Marți, hotărît. Aducim noi tapori.

Marți !

Marți.

La tulpina stejarului, sta boerul și cu doi lipoveni și sfătua. Ceilalți își căuțau de treabă la săpat, că nici nu era nevoie de mai mulți. Moș Nicolai mai deoparte, că pe el nu-l întreba nimeni. A cercat el adică să puie o vorbă, dar boerul l-a cam repezit : „las', las' moș Nicolai că asta'i altă treabă“.

— Trebuie culcat drept pe hat, să nu incurce locu, zicea boerul.

Dar ceia zicea că nu.

— El cadî singur la vali, pi sapaturi. Dupa ci cazut, curăță la el craci și aduna pi hat.

— Așa ?

— Altfel nu'i chip.

— Păr'la o amiază vra's'zică i gata.

— Da di undi, dou ceasuri nu treha mai mult.

Și opera de distrugere începu.

Cei doi lipoveni trecură dela deal de trunchiu, își lepădară haina, își detere cușmele pe ceafă, scuipară'n palme și... și făcură semnul crucii !

Moș Neculai mormăi acru vorbe ne'nțelese.

Hârletele și proptiră tăiușurile'n pământ. Unul intră adânc dintr'opninsătură. Celalt se opri la jumătatea fierului.

„Aici radacina“, spuse lipovanul și cercă mai în lături.

Boerul plecă la cei cu săpatul îmbrindu-l și pe moș Nicolai. Vjerul sămăului să plece, dar rămase locului. Par'că'l pironia ceva să vadă ori ce-o să fie. Se așază mai deoparte, pe un maldăr de viță și și aprinse luleaua pe potriua obiceiului lui. Socotise el că muscăloii ceia vor ataca direct trunchiul și și zicea că multe rânduri de topoare ș'or toci limba pân's'ajungă la inima uriașului. Acuma însă pricepea. Aveau să i desvelească rădăcinile ș'apoi, cu câteva lovitură de topor, să i rețeze pe cele mai groase. Stejarul, din greutatea lui, se va prăbuși la vale.

Lipovenii curățau vârtos pământul și rădăcinele eșeau la iveală. Unile mai subțiri, altele cât un braț de om voinic. După vre-un ceas și mai bine de muncă, se arătară vederii, rădăcini și mai groase. Două, mai ales, cât piciorul sus la coapse. Acolo era puterea. Pe acestea le desveliră de jur împrejur și, pe urma lor, adânciră groapa mai un stat de om.

De partea asta, treaba era gata.

Acuma o si li tai și s'o mântuit“, socotî, în sinea lui, moș Nicolai.

Dar ceia începură iar sfatul. Moș Nicolai nu'i pricepea că vorbeau pe limba lor. Dânsii hotărîră ce au de făcut. Tre-

cară de vale de trunchiu și prinseră a săpa pe potriua săpăturii de dela deal.

„Arra“, gândi moș Nicolai, „nu li-o lua Cel de sus mințili, si si pravali pisti ii !“

Și bucuros de nădejdea unei priveliști pe potriua gândului ce i răsărea, sloboz, o ușurare, o sudalmă sdrăvănă :

„Grijania lor di scapeți !“

Ca și de partea cealaltă, rădăcini groase eșiră la lumină. Dar aci săpătura nu merse așa de adânc ca dincolo. Două rădăcini, pe potriua celor groase de sus, fură desvelite și atăta. Puseră mâna pe țopoare și porniră să rețeze rădăcinile aproape de trunchiu.

„Cadi, cadi, amuș cadi, Cruce-ajută !“ mormăi moș Nicolai închinându-se și ochii clipociră, în timp ce un rânjet îi descoperi cei patru dinți negri și desginginați.

Moș Nicolai zâmbea, adecă rânjea, la zece ani odată și ca acum de mult nu se bucurase, că, de-atăta bucurie, o suță de încretituri îi brăzdară, în toate chipurile, fața uscată ca pergamentul.

Dar stejarul nici nu se clinti. Din vale nu se mai proptes, îl țineau însă sdrăvăn rădăcinile puternice din deal și gândul de care rânjise moș Nicolai, nu se împlini. Cel de sus nu fulgeră pe făcătorii de rele ! Ei se deteră acum deoparte, cam spre moș Nicolai și prinseră a hălborosi iar, pe limba lor. Chiteau el, par'că, ceva. Măsurau cu ochii de sus în jos, în timp ce, cu mâna, însemnau în drum ca din vârf până la pământ într'un punct deoparte pe țărna înfoiată : așa va cădea. Trecură apoi la deal de trunchiu și pe sub călții dela buze, țâșni hotărîre de moarte : *galova*.

Loviturile de topor începură năprasnice. Mai întâi rădăcinile cele groase, ca și de partea cealaltă. Una, două, trei la număr.

Moș Nicolai holbă ochii și căscă gura.

Când cea de-a-treia rădăcină fu rețezată, uriașul, neclintit până'n clipa cea, se aplecă ușor la vale. Celelalte se întinseră ca niște corzi, gata să plesnească.

O lovitură, două, trei și, într'o smuncitură repede și scurtă, stejarul se plecă pân'la jumătatea drumului la pământ, unde se pronti ca într'o ultimă și desnădăiduită opintire.

Moș Nicolai clipi tare și se otări, par'car fi simțit sub crucea pieptului, isbiturile uneltei ucigașe.

Iarși pac, pac, pac și smulgându-si cele din urmă baere ce-l mai țineau pământului, ca fulgerat, se prăbuși uriașul.

Găfâind și cu picioarele înfundându-se în țărna proaspăt întearsă, alergă boerul într'acolo.

— Tii ! Par'c'o tunat măi !

— Poi asta ari sigur dou sută ani.

— Păr'la noi s'o sguduit pământu măi ! Ioti domnule, un metru s'o 'ngropat !

— Ci ci socoti mata, greutati, nu'i șaga !

Sta stejarul falnic, întins la pământ, cu cele ale lui două brațe desfăcute pieziș din trunchiu, asemenea unui urias răsturnat pe spate, căruia o moarte năprasnică i-a rețezat firul vieții.

Din temelile lui, ridicase o roată de pământ cât o arie și rădăcini, pedean-tregul smulse, atârnav, împletindu-se, groase și rotunde, ca o vărsătură de mațe din bårdăhanul spintecat al vreunei dihanii năprasnice, ori subțirele și

DOMNU MUSTIRIU

năclăite de țărână, ca niște bărbi nespălate. Unile, frânte din smuncitură ori ciopărțite de ascuțișul topoarelor, își arătau carnea roșie, tecă sângerând par'că. Iar de lături, cu buzele strânse și privirea holbată, ca de priveliștea apocaliptică a unei jivine de pe alte țărâni, asemenea unor gânganii atunci esite, din țărna răscolită, la lumina soarelui, stau ceia minunându-se. Moș Nicolai deoparte, negru de cătrănit și cu ochii sticloși, își dărdăia țacălia roșcată.

Boerul măsură cu ochii :

— Dar mare'i domnule ! Două zăcători, pe puțin, iesă dint'insul.

— Și șarampoi la poartă, completează lipovenii. Trebu' amu oșu bestii, tai na el supra radacini odata și undi craci odata, ci n'ari cioti. Asta multi parali faci. Și a doua zi de dimineată, opera de pângărire a uriasului înfrânt, începu.

Doi la cap, doi la rădăcină, o zi intragă fierăstruirea carnei tare ca fierul.

Când partea bulbucată a rădăcinii fu retezată, pe fața netedă a retezăturii, numără boerul o sută nouăzeci și opt de rotogoale trase ca de-o mână măiastră.

„O sută nouăzeci și opt de ani. Da bătrân era !”

Aceasta-i fu prohodul.

O sută nouăzeci și opt de ori, razele inviitoare ale soarelui de primăvară chemaseră la viață mugurașii amortiți de atingerea aspră a totaților ierni.

De o sută nouăzeci și opt de ori, sorbită din adâncul pământului, seva purtătoare de hrană și nutre. fibre noi, fibre tinere, țesute învelși celora an cu an țesute.

De o sută nouăzeci și opt de ori, cununa nrămurată a celor două brate înălțându-se, în semn de chemare, spre cerul albastru, îmbrăcuse haină nouă.

Si iată că crestei făpturi minunate a Clăditorului Stăran, acestei veghie, urmaș falnic al codrului stăvechiu, care, până'n clipa de pe urmă, trufăș, înfruntase furtunile a două veacuri, în mai puțin de trei ceasuri, mâna slăbănoagă a omului îi retezase legăturile cu pământul, nimicind, între un răsărit și un asfințit, ceea ce două veacuri, trăsnetul nu îndrăznise să atingă.

Seara docarașul inhămat aștepta la scară să meargă boerul în oras unde avea să vorbească cu Avrum butnarul, care, de ani, lucra la crama boerului. Vrea să-l tocmească pentru doage. Când că se vorbea, iaca moș Nicolai cu căciula'n mână :

— V'aș ruga, si iartați, un lucru Cucoane.

— Ce'i moș Nicolai ?

— Apoi si'mi faciți, vra's'ziefi, socoteala.

— D'apoi că nu-i luna moș Nicolai.

— Nu da eu zic si'mi dați drumul.

— Vai de mine ! Atâta treabă ce este tăman acu !

— Poi ci di țit.

Boerul cătă nedumerit la om :

— Ce vorbă'i asta moș Nicolai ?

— Nu va hi cu banat. sărut mâna, si'mi faciți socoteala. Asta'i, vra's'ziefi, americani și eu, sărut mâncă's învațat nuumai cu di-a noastră moldovinească, c'asa am apuce't. și iartați, si mai creasci si copaci, ci si el, vra's'ziefi ca omu, dac'i l'o lăsat Dumnezeu si creasci pa

— „Bonjur”.

— „Bonzur, Bonzur. Se traești ! Dar te e ? Nu te-am mai vezut d'o căruță de ani. Te ved și cam slebit” — îl întâmpină patronul, sprinten ca o fată mare.

— „Sunt cam șubred, Domnule Peristeri... Apoi, iarna asta... Bătrânețea.. răspunse el cu glasul tremurat și luă loc la masa favorită din fund.

— „Se ve fac un țeaiu cald — asa cu rom. Misule !”

— „Da, fă-mi un ceaiu”.

— „Repede un țeaiu la Domnu. Gata Misule ? Dar te s'a'ntimplat — te ved și cam superat”.

— „Ce să fie, dragă — cu secăturile astea de chiriași.”

— „Iar cu chiriasii ?”

— „Iar — niște măgari”.

Și bătrânul, mai slăbit și mai supărat ca oricând, sorbia din pahar, tușuind buzele ca un copil.

— „Nu'așa c'a fost bun țeaiul ?”

— „Foarte bun. Ceaiu și cafea ca ia Dumneata numai pă 77 am băut eu — la Șiștov — în războiu”.

— „Asta e doar șpecialitatea noastră — a Balcanezilor”.

— „Adevărat, mie dece crezi că-mi place la Dumneata”.

Patronul se apucă apoi să numere banii din cassă. Mușterii își desfăcu fularul gros dela gât, își scoase ochelarii și începu a-i plimba pe paginile „Universului”, așa cum făcea zilnic de trei ani de când d. Peristeri a deschis aci cafeneaua. Innăuntru, mese goale, lumină anemică și cald — afară, viscol care zgâlțâie în geamuri ca un mușteriu cu chef.

— „Gata zurnalul ? Inche un țeaiu Misule !”

— „Nu, mersi. — Plata.”

cat si'l răpui. ci, di-a-puteria hi, împodobești și el locu și macar ține de umbră o leacă la omu trudit.

A doua zi moș Nicolai, cu toate stăruințele boerului, își primi socoteala. Și luă rămas bun și plecă cu gospodăria'n spinare. O boccea de boarfe în velința cu care dois'rezece ani se'nvelise, iarna și vara. Velința înodată cruciș la cele patru capete, atârna re un toiaș gros rezemat de umărul drept al mosneagului.

— Da voinic toiaș ai moș Nicolai.

— Ia o crenguță din ciel stejar, săraca si mă păzasci di căni.

Incovoiat sub povara boarfelor și a gândurilor, rlecă moș Nicolai pășind încet pe noartă, iatr în drum, din vale, ridică ochii în sus spre dâmb.

O clipă numai.

Era pleșuv dâmbul acum !

Bătrânul își înfășură fularul, își desă căciula bine pe ochi și ieși.

După un minut, se auzi afară un găt scurt — apoi, țipete. Domnul Peristeri fu străpuns de un fior. Când ieși, mulțime de oameni gesticulau imbuțiciți. Și vaete, țipete, urlete. Și făcu cu coatele : în adevăr, el era — bătrân — într'un lac de sânge. Abia ieșise din cafenea și-l călcase un automobil dispăruse. Cafegiul scoase un țipet Apoi :

— „Hei !” — și-l sgâlțâi pe cel trtit. — Hei n'auzi ?”

Toți priviră atenți.

— „Domnule dragă”. Și iar îl sgâlțâi. Cei dimprejur se uitau curioși.

— „Domnule... Domnule... Te bre n'auzi ? Sunt eu Peristeri, cafedziul”

— „Cine e — cine e ?” — întrebă câțiva.

— „E domnu...”

Apoi, din nou :

— „Dragă școali. Te nu n'auzi ? Să eu Peristeri.

Toți înmărmuriseră.

— „Domnule veteran !... Domnule veteran !... ”

— „Un veteran ?” se întrebară mulți, intrigați.

— „Domnu proprietar... Domnu proprietar... Ai te școala bre. te Dumnezeu”

Nimic. Bătrânul murise.

— „Cine e Domnule !” izbucniră iac câțiva.

— „E Domnu bre !”

— „Care Domn ?”

— „Domnu... veteran !”

— „Care, ce veteran ?”

— „Dela șaptesapte... Domnu proprietar... (Stupefacție).

„Proprietarul Dumitale ?”

— „Nu, nu, nu, nu !”

— „Al cui atunci ?”

— „Are chiriasii bre !”

— „Pe cine ?”

— Nu stiu — da'stiu c'are chiriasii

— „? ? ! ? ! ? ! ? !”

— „De unde știi c'are chiriasii ?”

— „Mi-a spus dânsu”.

— „Păi îl cunoști ?”

— „Șigur că-l cunosc. — Vine la mine de tre ani”.

— „Și cine e ?”

— „E Domnu...”

— „Care Domn, bă Grecule ? — pă frailești tu ?” — îl luă de guler un vingan mai indignat decât toți.

— „Domnu... mustiriu bre ! Tel bun preten al meu — ma zău dacă cum îl chiamă...”

N. CREVEDIN

S A I N T - P É

HUBERT CRACKANTHORPE

I

Regulat, de trei ori pe săptămână, Jreia, Joia și Sâmbăta, veneau după el: el și câinele. El, foarte înalt și foarte jigărit, cu hainele bălțate de pe ciudate și zdrențuite pela tivuri. Deauna însă scrupulos de curat. Era bogată și sură era îngrijit piepătată și mătăsoasă iar pielea roșie a lănilor strălucea ca lustruită. În piare ciubote, cu câteva numere mai mari infundate cu pae curate; totdeauna și le lăsa la ușe, intrând în casă sculț.

Și zicea singur Saint Pé — dece, n'am descoperit niciodată — căci într'o zi mi s'artrurisi că fusese botezat cu totul alt. El și preotul, internul-medec și cu ne reprezentam clasele sociale la Salpisse; dintre noi însă numai Saint Pé „vivait en rentier“.

Nu făcea nimic de când răsărea soarele și până apunea; dela războiu în care n'a lucrat nici o zi.

Stătea într'o cocioabă cu o singură cameră, pe jos cu pământ, din care dintr-un colț, noaptea sta și privea la stele între olanele sparte. Dar, casa era proprietatea lui și în fiecare Marți, Jreia și Sâmbăta dimineața pornea dintr-un cu picioarele infundate în ciubotele mari, să cerșească prin vecinătăți. Câinele lui Saint Pé se numea Pluton. Fusese el, odată, în vremuri depărate, din rasa St. Hubert; și stăpânul când imi făcu cunoștința se grăbi să-mi-l recomande atrăgându-mi spre el o atenție asupra-i. Ce-o fi fost Pluton odată, în zilele îndepărtate ale timpului, nu știu; acum însă nu mai era decât o grămadă de oase cari se mișcău fără astâmpăr în lăuntru unei pieci. Nu l'am văzut niciodată îndrăznic să-și țină coada altfel decât între picioare; și oricând îl întâlneam singur, sau furișându-se pe lângă stăpânul său, nu uita să mă întâmpine târânde în cele mai complicate și neterminabile chipuri, adevărate plecăciuni poneze.

Și, precum am mai spus, amândoi veneau pe la casa mea de trei ori pe săptămână, și, în timp ce Pluton o ștergea umușel spre cămară ca să scotocească acolo cu multă umilință resturile, Saint Pé pornea să bodogănească plângător la nevoiele sale, așa de jalnic și așa de bine pregătit ca și când noi nu l-am cunoscut vreodată. Cinci gologani vii: asta era îndurarea mea pentru Saint Pé; și după ce și-i strecura un pic printre acele misterioase petece ale pielei, pornea în jos pe aleea cea mare și dându-se sgomotos Maicii Domnului

pentru odihna de apoi a sufletului meu.

Eudore și Saint Pé erau megieși dar Eudore ura, în felul său înverșunat și încăpățânat, pe Saint Pé și nicicând nu mi ierta că încurajam pe „prefăcutul ăsta bătrân“. „C'est de la canaille“, spunea cu răutate, când, ca să-l necăjesc povesteam isprăvile lui Saint Pé, „c'est comme des lagas; ça vit sur les gens“.

Dar dacă, după părerea lui Eudore, Saint Pé era un parazit de disprețuit, apoi Pluton era un hoț groaznic. Într'o noapte îi dispărură cinci boboci de rață și a doua zi țipă peste gard lui Saint Pé că mult n'o să mai treacă și o să-i impuste el dulăul ăla. La care amenințare Saint Pé ridică umerii lui osoși și Pluton se refugie în casă, târându-se mai slugarnic ca totdeauna.

„Il est malin“, mi se plângea Saint Pé a doua zi de dimineață.

„Il trouve... ce qu'il trouve — et ça ne paraît point — regardez“. Și, într'adevăr, cu toate cele cinci rățișoare, Pluton părea acum și mai lihnit ca înainte.

II

Într'o Marți, era cam pe vremea semănatului de porumb, Saint Pé nu se mai arătă și Joia următoare la fel. La apusul soarelui deci, după ce-mi terminasem lucrul, mă abătui pela el curios să aflu ce i se întâmplase. Ușa era deschisă; pe masă o turtă de mălai pe jumătate tăiată, dar nici urmă de Saint Pé. Auzii însă scârțâitul unei sape. Saint Pé, în spatele casei, făcea o groapă. Lăsă jos sapa și se târâ spre mine. Incepu să repete toată vâicăreala lui bine ticluită — era nenorocit, — sărac; viața e grea și n'avea pe nimeni care să aibă grije și de el; se ruga de oamenii buni și miloși să-l ajute în bătrânețea lui; și „acum câinele meu, bătrânul meu Pluton, singura mângâiere pe care bunul Dumnezeu mi-o lăsase, câinele meu, câinele meu a murit“. Mă conduse în spatele casei și ridicând haina lui cea pestriță de petice, desveli corpul sârmanului Pluton cu coada întinsă, tare și dreaptă, cum nu l'am văzut vreodată pe vremea când trăia.

„Et maintenant“, spuse Saint Pé mândru, arătând spre groapa pe jumătate săpată, „et maintenant, monsieur, je travaille“. Și din nou, pornind tocmai dela început, trecu prin toată gama vâicărelilor, încheiind cu o rugăciune adresată oamenilor buni și miloși ca să-l ajute și pe el.

Il întreabai cum s'a întâmplat. Arăta cu capul spre gard, dincolo de care se afla casa lui Eudore.

„Azi dimineață, în zorii zilei. O împușcătură — paf!“ (Aci imită dramatic gestul împușcării).

„Și... n'a luat decât una — o scârbă de rățișoară. Numai una. Vă asigur, monsieur, că nici n'a avut timp să ia mai mult de cât una“.

Și pentru a treia oară prinse să bocească.

Eudore eși din casă, și, văzându-ne, se apropie de gard privind pe deasupra. Saint Pé reîncepu să sape. Eudore tăcu câteva minute, îndată apoi spuse mai mult, ca pentru el:

„Ca faisait pitié de voir une bête affamée comme ça“.

Și întorcându-se spre Saint Pé, strigă în patois — „Stai o clipă; o să sap eu pentru tine“.

Iși croi drum printr'o spărtură de gard și luând sapa termină el groapa. Saint Pé ridică cu duioșie cadavrul țepăn și-l așază înăutru; apoi, cu ciubotele lui mari, nespuse de mari, ingră măzi pământ asupra-i.

Din englezește
de

TRAIAN ȘTEFANOVICI

TROTEANU : Portret

T e a t r u

LA TEATRUL NAȚIONAL

Se întrebunțează cu impresionantă suficiență, expresia: „totul se schimbă repede”. -- ca tâlmăcind ritmul vieții contemporane.

Se schimbă adică și morala și partidele politice și cugetarea și estetica și moravurile și prejudecățile.

Se schimbă, fără îndoială.

Dar se schimbă așa de repede? Nu se simte o frână, nu e o baricadă, de care să se împiedice năvala liberschimbăștilor și novatorilor snobi? A biruit cumva punctul de vedere, că vulgarul e moral și că băiatul și fetița trebuie să fie duși de mână să se distreze la exhibițiile de pe scenă, când actrița se laudă cu numele ei, și cu succesele ei ca amantă în serie?

Poate în ritmul nervos al zilelor noastre să fie mai multe fapte imorale, poate să fie mai tolerate ca altă dată.

D. Ion Minulescu

Dar aceasta nu însemnează că a fost înfrântă linia de demarcare a atitudinilor morale.

Sunt curente noi cu manifestări interesante; sunt producții surprinzătoare. Dar ele se așează la periferia moravurilor și prejudecăților actuale, care fac parte din conștiința publică, din cadrul cugetării, din temelia atitudinilor.

Curentele noi, manifestările noi intră în luptă cu lirismul deprinderilor și așezărilor morale actuale. În lupta aceasta, violentă uneori, apare totdeauna biruitor lirismul nedespărțirii de ce este și nu numai prejudecățile, dar conștiința legăturii cu ce-a fost înlătură ca hotărât necorespunzând realității, conținutul hibrid al expresiei, că „totul se schimbă repede”.

Nu, nu se schimbă repede. Nici stările sociale, nici cele politice, nici moravurile, nici prejudecățile, nici arta, nici conștiința că arta răspunde unui rost social.

Uitați-vă la teatru. Teatrul e căutat. Teatrele s'au înmulțit. Se scrie teatru mult. Și fiindcă se cere mult, se scrie oricum. Dar oricât se încearcă novatorii să triumfe peste anume norme, nu izbutesc să înfrângă opreliștile. Nu izbutesc, deoarece teatrele s'au rânduie de la sine într'un fel de ierarhizare, potrivită principiilor de artă și corespunzătoare distracțiilor și trecerilor de vreme după masă.

Teatrele s'au orânduit fără nici o sfortare ambițioasă pe o scară de aprecieri, de la pragul încercărilor cu amatori, la cabareții, la varieteturi, la teatre de bulevard și reviste, la teatre cu artiști reputați și la teatre naționale. La cele dintâi, se ține seamă doar de mestesugul exhibiționismului, de profesioni-

mul fără perdea, de ușurința distracției. La cele din urmă, se impune ținuta artistică și severitatea artei. Spunând, că aici se ține seama de un lucru și dincolo de altul, acestea sunt impuse de conștiința publică, de deprinderile sociale, de fireștile înțelegeri ale rosturilor instituțiilor. Ar fi dement să se ceară varietetului, reprezentării dramatice, unei trupe de reviste, altceva decât comicità populare și teatrelor naționale exhibiții de nudități și desfășurări de vulgarități dialogate.

Dar înșiși, scriitorii de teatru înțeleg la fel ierarhia rostului teatrelor, căci nu se simt consacrați decât atunci când li se joacă lucrările la teatrele naționale, — teatre de artă. Și dacă-i așa, a cui e vina, când lucrări de teatru inferioare ca realizare, inferioare ca tendință și inferioare ca preocupări sunt admise pe scene de pe trepte superioare? Răvna scriitorului este să fie recunoscut ca scriitor cu autoritate și succes. El poate să nu-și dea seama din cauza ambiției proprii, că lucrarea lui nu-i pentru teatrul superior. El vrea. Dar cei cari sunt puși să-i arate, că greșit vrea, că lucrarea lui nu corespunde vrierii lui, nu-s aceștia vinovații, cari atentază la scoborirea autorității și dezierarhizării teatrelor?

De pildă piesele originale, care s'au reprezentat în timpul din urmă la Teatrul Național. Autorii au râvnit să apară la rampa celei mai înalte rânduiri teatrale românești. Aveau dreptul să râvnească, fiindcă li s'au mai jucat piese. Chiar cu succes. Dar dacă ei nu și-au dat seama, că piesele acestea nu sunt la înălțimea celor de altă dată, de ce nu le-au spus cei cari au rosturi de

conducere la Teatrul Național, reprezentanți ai atâtor instituții de cultură și de îndrumare, — mai ales de îndrumare?

Dacă această veghe ar fi fost mai atentă, nu s'ar fi întâmplat, ce s'a întâmplat cu piesa d-lui Ion Minulescu?

Tema poate să fie interesantă în mantul anonim. Realizarea temei este defectuoasă din punctul de vedere al obscenului și al vulgarului.

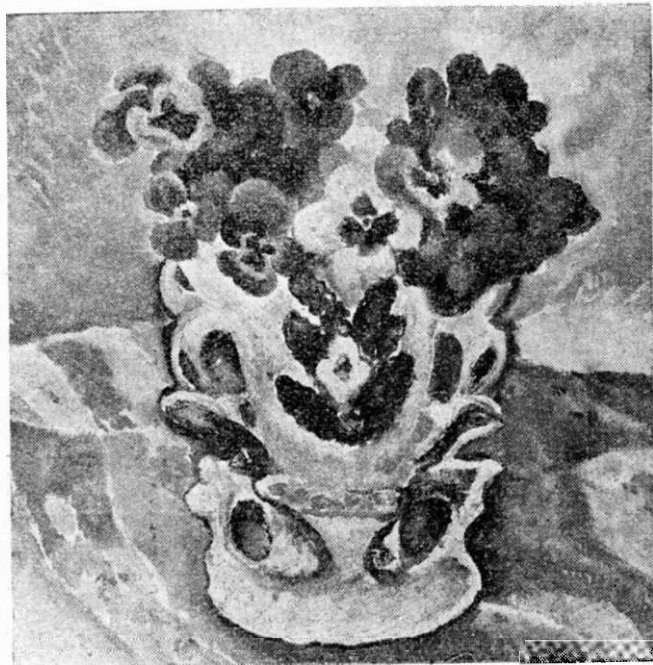
D. Minulescu nu-i în scrisul de sine nici obscen, nici vulgar și nici banal. Cu piesa aceasta însă, dintr'un câștig de originalitate, n'a mai ținut seama și se știe ce a urmat. Ministerul instrucției — ministerul culturii naționale — caracterizează Teatrul Național ca-i instituție de demoralizare. Când minister face o atare calificare de o instituție de stat, fără îndoială că ținut seamă de toate contingentele și toate răspunderile.

Totuș cine a contribuit să se ajungă la această sinistrală calificare să se revizuiască rostul unei instituții de artă românească?

Autorul piesei, într'o măsură, dar mult cei cari au primit piesa. Ei au militat instituția. Ei au voit o schimbare repede a Teatrului Național într'un teatru ușor, în care orice e posibil să se petreacă pe scenă.

În procesul acesta, s'a întrebuit frecuent cuvântul „imoralitate”.

Cuvântul nu-i potrivit decât dacă a fost găsit mai la îndemână decât expresia potrivită situației, „obscen”.

LUCIA DEM.-BALACESCU: Panselu

plastica

EXPOZIȚIA LUCIA DEMETRIAD-BĂLĂNESCU

L. DEM.-BALACESCU: Scenă de stradă.

La căminul artelor decorative din str. Lupinenau, d-na Lucia Demetriade-Bălănescu expune o serie de îndrăznețe lucrări în ulei, aquarelă și desen.

Punctul de plecare în arta expozantei, constituie bunul gând de-a crea pictura o situație independentă, capabilă să reprezinte frumosul prin mijloace proprii, fără concursul literaturii, al istoriei sau religiei. D-na Lucia Demetriade-Bălănescu se clasează astfel printre moderniști.

Modul concret de manifestare al expozantei e generat de un nativ imbold spre simplitate și stilizare.

Pe baza acestor calități îmbibate într-o atmosferă de fin umor ce încorporează talentul expozantei, putem descrie ce s'a realizat în actuala expoziție și se poate deduce ceea ce se va realiza. Modernismul — un fel comod de exprimare — degajat din tablourile expuse are o nuanță senzuală, mascând atitudinea de o lascivitate degradantă pentru necia umană.

Nu e un defect, căci totul e reținut

într-o viziune estetică și nu e nici o prăbușire în vulgaritate.

Suntem deprinși ca artiștii plastici să ne redea pozele omenești, după o prealabilă pregătire a insului subiect, — ca la fotograf — și ignorăm fecunditatea

estetică ce o cuprind momentele când omul e surprins în adevărata lui postură.

D-na Lucia Demetriad-Bălănescu știe să prindă admirabil momente de acestea pe cari — acum mai greu — mai târziu va putea să le contureze spontan, eternizând ideia picturală prin acele miraculoase mijloace pe cari le au la îndemână talentele reale.

Când d-na Lucia va ajunge la un sistem precis de schemă, va înțelege că trebuie părăsită colorația convențională și că pentru isbânda deplină e nevoie de cromatică fantezistă adecuată sistemului de concepte.

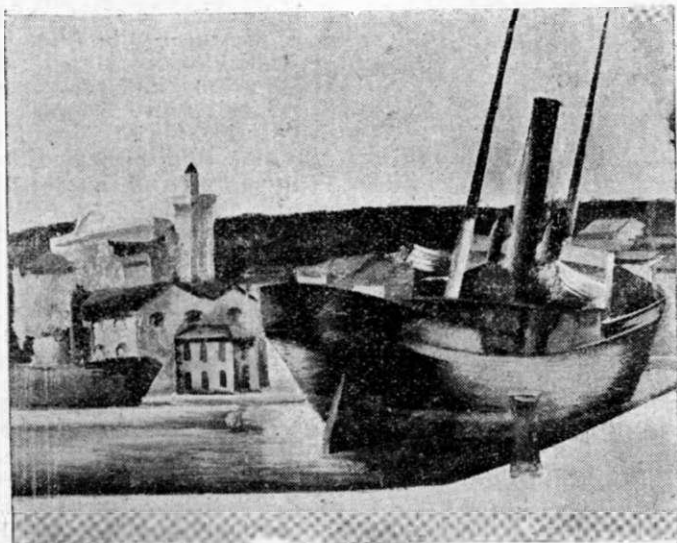
Printre lucrările de remarcă sunt: „Orchestra lui Bianchi”, „Portretul d-rei S”, „Portretul unui tânăr” și altele.

ION SAVA

D-l Lucian Grigorescu se afirmă o personalitate știind și realizând ceace vrea. Sentimentele sunt exprimate prin culoarea de o prețiozitate remarcabilă, motivul și desenul rămânând scheletul solid pe care o așează. Fără stidențe, culoarea este tratată larg într-o gamă liniștită. Desenul rămâne solid, ferit însă de abilități ce întotdeauna impresionează în rău. Natura moartă găsește un bun interpret în d-l Lucian Grigorescu ce are o deosebită ușurință a compunerii acesteia. În general o pictură ce se adresează rarilor cunoscători și nu amatorilor.

De fotografii colorate, d-ra Laetitia Nichifor caută să imite pe tovarășul de expoziție dar nu reușește, nestăpânind desenul.

PAUL CONSTANTINESCU

GRIGORESCU: Cargo

aşa şi-aşa...

UN ZIAR DE-ACUM 100 DE ANI
„LE VOLEUR”

ni-se scrie :

Stimate Domnule Redactor,

Am onoarea să mă adrez Domniei-Voastre, fiind convins că o să stați puțin la sfat... cu mine, un necunoscut, dintr'un colț al României...

Voiți poate să știți ce ?

Mă rog dați-mi un colțișor în „Universul Literar”, și... cu toată plăcerea.

Iată deci, fără să vă răpesc prea mult din prețiosul timp, de ce mă adrez Domniei-Voastre.

Cred că nu v'am plictisit și nici nu v'am supărat...

Cu stima cea mai aleasă
GEORGE DOBOȘ

P. S. : Pentru a mi-se putea vorbi ceva, am pus... ad cauză, o cartă poștală ; mă rog... de binevoiți...

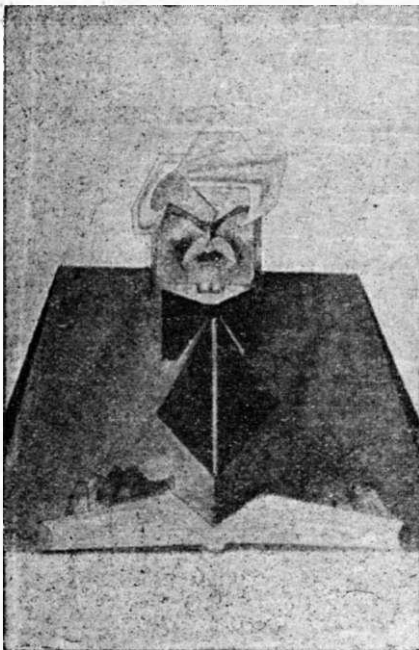
răspundem :

Mulțumim pentru cinste. Scrisoarea dv. ne-a pricinuit multă bucurie. De aceea ne grăbim să vă rezervăm „colțișorul” dorit, ca să se bucure și cititorii noștri... Să stăm la sfat cu dv. ? Ar fi o crimă să vă întrerupem din convorbirea ce-o aveți cu Muzele. Convorbiți mereu cu ele și dați-o-ncolo de lume ; prea e rea și meschină.

M. D.

P. S. Mai scrieți-ne. Mă rog... de binevoiți... ne faceți multă plăcere...

FIGURILE ACTUALITAȚII

D-I MIHAIL SADOVEANU
(Caricatură de Ion Sava)

Emile de Girardin se spune că avea o idee pe zi. Cea pe care a avut-o acum o sută de ani într'una din zilele anului 1828, a fost minunată. El o împărtăși numaidecât amicului său Charles Lautour-Mézeray.

„Vrei să fii ziarist ? Ei bine, să fondăm un ziar”.

„Cine-l va plăti ?” obiectă Lautour. „Mai întâi tu, apoi abonții”.

„Și cine-l va scri ?”.

„Toată lumea dar vom lua numai pe cei ce ne vor conveni.

„Il vom numi „La Lanterne Magique”, zise Lautour.

„Nu răspunse Girardin trebuie să fim franși. Il vom numi „Le Voleur”. Strigătele păgubiților vor atrage mulțimea. Nu vom avea nevoie de altă reclamă.

„Le Voleur” anăru. Păgubașii strigară. Grație acestor strigăte, cei doi amici dobândiră suma pentru al doilea număr. Primul număr din Le Voleur poartă data 1828.

Născându-se de Girardin nu moșteni decât pronumele de Emile. Căci dacă tatăl său se numia locotenentul general de Girardin, mama sa se numia D-na Duplay. Ea era fiica d-lui Fagnaud, comisar general la finanțe sub Ludovic XVI-a și al unei tinere femei, cu trăsăturile drăguțe din „La jeune Fille à la Colombe” de Greuze. Emile fu crescut la Paris și apoi în Normandia. Înainte de a fi trimis la colegiul Argentan. Aci se împreneni cu fiul unui notar dela țară Charles Lautour Mézeray. Ca toată lumea. Emile, la 20 de ani, voia să cucerească Parisul. Trecu dela biroul d-lui de Seoues secretar general al casei regale în acela de agent de schimb, unde riscă și pierdu jumătate din bietul său patrimoniu. Și cealaltă jumătate și-a pierdut-o în editarea lui „Emile” roman autobiografic și elegiac pe care Jules Janin îl declară cap de operă. Aceasta fu decăjuns pentruca, din fundul provinciei normade, Lautour Mézeray să vină să si regăsească vechiul său camarad într'un parter din alea Champs-Élysées unde mai târziu avea să fie nobila-i locuință.

În 1822 viața pariziană era toată în Boulevard Gand sau des Italiens, între străzile Toitbout și Le Pelletier. Și despre ce putea vorbi în seara zilei de 8 Aprilie, eleganții cari se plimbau prin fața Caféului de Paris sau terasei Tortoni ? Despre femei -- căci există încă dragostea -- : sau despre acel tânăr pianist care la 10 va improviza la Théâtre de Madame (se numea Franz Liszt), ori roate despre nuanta de verde pe care o va impune moda de primăvară și care ? verdele englez ? verdele american ? Ași ! verdele colibri. „Le Voleur” răspândi noutatea după „Journal de Paris”. Și acest „Le Voleur” trecu din mână în mână.

De fapt nu se prezenta rău. Sub o vigneta de Henry Maunier dedea expli-

cație titlului său... imprumutat lui... taire :

„Au peu d'esprit que le bonhomme avait,

„L'esprit d'autrui, par compliment servait,

„Il compilait, compilait, compilait

Apoi își expunea cu curaj, programul „Suntem”, spunea el, „în secolul

ficului. Religia și libertatea au cursul lor schimbătoare și conștiințele tale lor stabilit. Din cele 136 jurnale ce a noi vom alege. „Le Voleur” o va face toate direcțiile : politică, industrie, muzică, tribunale, varieturi, etc.)

Cronica teatrală, foarte originală, semnată Ch.-L.-M. Aceasta dedea o cum dreptul la „servicii” sau cel pe la unele intrări între culisele unor

tre mici : Lautour Mézeray era drăguț... În orice caz această primă

nică fu glumă. Ea anunță „Yelna Orfelina rusă” ai cărui autori (erau

printre cari Scribe) explatau pe public „munca fecundă a oamenilor

zerabili, ceea ce l aducea bani”. Ma

parte era vorba despre o companie prietară de „procedee scenice cu aiut

căroră il, la teatrală va fi dusă la cel înalt grad de perfecțiune”. Apoi pe

o revoluție în scenă. „Cui trebuie

buit”, se întrebă el „lipsa de imagi

ție a celor mai mulți autori tineri

se lansează în scenă (cei cari se la

atunci erau Dumas, Vigny, Hugo) puțină speranță a tinerilor actor

cari i-am remarcat demult, (erau

son. Provost, M-me Brocard) ? cauza

că elogiul este tarifată” acela că „Cou

ntionalului valora 1 fr 50 linia

În sfârșit muza lui Lautour Méz

se ridică în contra unei drame dest

„scelerate” intitulată „La Bruyville

ironiza subiectul unui oarecare „Fa

bizară tragedie de Goethe” (sic) un

triumf al virtuții care a asasinat

mama sa și pe fratele său, ni se

foarte frumos.

Dar mai străgătoare erau notele,

pra eleganței. Moda nu fusese nicio

atât de frumoasă. În Ianuarie 182

apărut, sunea „Le Voleur”, ciorari

Literara

O seama de cuvinte

Pictorul francez Ch. V., după ce încercă toate genurile și toate școlile, averea și permițându-i să picteze numai pentru plăcerea sa persoană, face acum tablouri cu lupte.

Unul din prietenii săi mergând să viziteze atelierul care nu măsoară mai puțin de 300 metri pătrați, artistul îl atrage la o pânză imensă, acoperită de solăși gata de a se omorî.

„Iată ultimul meu tablou”, zise el, „ce lucru oribil e războiul!”

„Intr'adevăr, răspuse prietenul, nici o dată nu l-am crezut atât de oribil”.

Opera franceză pregătea un ballet celebru, în anul 1875. O tânără balerină avea multe speranțe pentru viitor, repeta în fiecare zi un act; tinerii foarte frumoși, și ea oarecum mișcarea și verva. Sforțurile sale, nu dădeau rezultatul dorit.

„Nu e așa!” tună regisorul, „și lipsește pasiunea, dărearea! Trebuie să fii mai expresivă. Dă și seama de situație: ești părăsită de iubit, ce faci atunci?”

„Caut un altul!” răspuse simplu înnoia.

O blondă vedetă de cinema fusese operată de apendicită. După ce chirurgul îi arătă bazele acele și-i spuse că poate părăsi viața, vedeta își examină cusătura.

„Dar cicatricea e îngrozitoare! strigă ea. Are să se vadă?”

„Aceasta depinde de d-ta”, răspuse chirurgul simplu și foarte liniștit.

Regele Ferdinand II, care punea prețuri foarte mari pe tablourile sale, arătă într-o zi unui prieten, un tablou pe care tocmai îl terminase. Acela decretă:

„Dar zice că e un Paul Baudry?”

„Nu, sunt măgulit”.

„N'ai de ce”, răspuse prietenul, Baudry ta câteodată și lucruri proaste”.

b a z a r

VULCANUL CAPTAT

În regiunea Managua, în Nicaragua, există un vulcan, Mazaya, împrejurul cărui trăiește o populație, ale cărei pământuri sunt foarte fertile, ca toate terenurile supraincălzite veșnic de focul subsolului.

Recoltele sunt însă adesea distruse de către gazele ce emană din crater. Locuitorii au decis de a îmbotnița vulcanul. Ei s'au adresat unui grup de ingineri germani, cari au acceptat oferta.

Acești ingineri și-au propus să construiască pe crater o armătură metalică, prevăzută cu o supapă de siguranță, prin care gazele captate vor putea să iasă, — efectul lor pe terenurile cultivate va fi neobservat, — bineînțeles acest efect fiind neutralizat în prealabil prin introducerea unor produse chimice.

Ar fi curios de știut dacă grupul de ingineri germani de care se vorbește mai sus, sau alte „grupuri”, ar putea să domesticească toți vulcanii? Ce liniștită ar fi Japonia!...

O CASA DE STICLA

În fouburgul Steglitz din Berlin, se lucrează la construcția unei școli, care va fi toată din sticlă împreună cu tavanul și pereții săi.

Ceace a determinat acest lucru, a fost raportul comisiei de igienă școlară, care conchide că numai lumina poate să combată tuberculoza la copii.

Această școală va avea 24 de săli și va fi inaugurată în curând.

Este, desigur, foarte interesant să cunoaștem rezultatele obținute.

caricatura zilei

LA HOTEL....

— Mă rog, mă rog, nu veți putea intra pe ușe amândoi, deodată?

— Ce dobitoc! se vede că tu n'ai fost niciodată, amoret.

(Life)

ASOCIAȚIE

— Eu sunt om cinstit dar tu ești un tâlhar, o bestie care mănâncă fân...

— Atunci de ce te mai plângi tovarășe: sunt inofensiv fiindcă am tot ce-mi trebuie ca să fac pe omul — de paie.

(Show)

INTERPRETARE...

Comisarul: (Citind raportul): „Eri sea ră la sosea, 18 indivizi au fost interpelați. — „Sergent! pentru ce ai scris interpe lați, dobitocule, lași să se creadă că sunt miniștri”...

(Candide)

Traducere de Zoe Lecca
după José Bruyr

25.000 exemplare; după un an aduse 100 franci fondatorilor săi. Lautoureray putu să-și împodobescă buclera cu acea camelie albă care îl avea posibilitatea să intre în legenda dandysmului parizian.

„Tăzi încă, o plăcere erudită și de a parcurge acest bătrân „Vo”: în folie sale îngălbenite și roase vocă o societate draguță și frivolă.

carti redactate în extrase

MEMORIILE LUI D'ARTAGNAN

Gerard Gailly

«Cei trei mușchetari» ai lui Alexandru Dumas se bucură de o faimă neîntrecută și vor constitui încă multă vreme una din cele mai bogate mese literare ale tuturor tinerilor cititori de romane. Cinematograful le-a sporit și mai mult renumele și le prelungeste tot atât de mult viața cași verva nemuritorului lor tată literar. Deasupra celor trei strălucește însă numele lui D'Artagnan.

Un lucru pe care nu-l știe majoritatea cititorilor celebrului roman este că d'Artagnan ca și neîntrecuții lui camarazi, a avut și un tată neliterar, autentic, cu alte cuvinte a existat în carne și oase. Ceva mai mult, urmele lăsate au fost numeroase și între ele sunt „memoriile” publicate de Gerard Gailly (Jonquieres, Paris, 1928) după Gattien Courtilz de Sandras, un autor curios și nespus de productiv din sec. XVII care a avut mari succese de librărie în acea epocă.

Memoriile lui d'Artagnan s'au tipărit la Amsterdam pe la 1700 în trei volume, iar Alexandru Dumas, descoperindu-le, cum singur a mărturisit-o, într'o Bibliotecă, le-a „devorat” aărându-ne „Cei trei Mușchetari”

TINEREȚEA LUI D'ARTAGNAN

Robert de Montesquiou-Fezensac, poetul florilor albastre, scăpă odată, în cursul unei conversații de societate, următoarele cuvinte:

— Vărul meu d'Artagnan muschetarul...

Ascultătorii surprinși, îl întreabară toți deodată:

— D'Artagnan ? ! !

Ei credeau că d'Artagnan nu avusese decât un singur tată: pe Dumas-tatăl. Nu-i mai puțin adevărat că deși 900 la 1000 din cititorii „Celor trei mușchetari” au aceeași credință, sunt totuși câteva localități în Franța care-și dispută eroul nostru și între acestea orașul Pau din Pirineii de Jos i-a și înălțat în 1914 o statuie de marmură în grădina publică. Dar primul dintre mușchetari aparține tot pe atâta orașului Pau, cât

a aparținut Homer celor șapte cetăți care-l revendicau. E însă bine dovedit că nu numai că a existat (ceea ce în cazul lui Homer discuția continuă) dar și că aparținuse micului sat Lupiac din Gasconia. Tatăl său se numea Batz-Castelmoré și prin alianță se înrudea cu Montesquiouii, iar numele de d'Artagnan provenea dela moșioara cu același nume adusă ca zestre de mama lui.

D'Artagnan a avut doi frați cari au netezit calea gloriei acestui nume la Paris, tot în calitate de mușchetari adică prin fapte de arme. Drumul lor spre compania mușchetarilor căpitanului Treville se datoră faptului că simpaticul căpitan (personajul real și acesta) fiind originar din aceeași localitate și prieten cu tatăl lor, îi primise cu bună-tate.

Până în apropiere de Paris nu se prea știe bine isprăvile eroului nostru: atât doar că deși copil încă, știa să se bată în duel atât de bine încât nu pregeta să provoace pentru orice nimic pe ori cine ar fi fost. El însuși nu se povestește decât din drumul spre Paris unde plecase pentru realizarea visurilor lui de-a servi pe rege ca mușchetar și de a ajunge comandantul lor. Mușchetarii erau aleși între aleși sub raportul curajului și priceperii în mănuierea mai ales a spadei. Erau apoi măreț costumați. Casca albastră cu crucea de argint în raze de aur și florile de crin, apoi, la ocazii, dantele, panglici, pene, etc., tot ce putea să atragă pe tinerii bine dotați ai vremii, pe lângă perspectivele amoroase și remuneratorii. Cei bogați creau măguliți să devie mușchetari și să cheltuiască un venit respectabil în gătele militare, petreceri și în întreținerea companiilor când puteau avansa la posturi de comandament, iar cei săraci, între care era și d'Artagnan, se simțeau fericiți să-și poată desfășura calitățile personale, să parvină și să-și câștige gloria râvnită.

Caii le erau tot atât de bogat echipați și toți erau suri și cu coada măturând pământul. Creindu-se o nouă companie, din ordinul regelui, caii aceștia fură toți negri, dar cea dintâi purlă de atunci numele de compania „marilor mușchetari”. Cu aceasta,

d'Artagnan participă la mai multe și asedii și de pe vremea când munda s'a descoperit mai mulți surori de ale lui publicate în facșia noua ediție a memoriilor lui, o ne ocupăm.

Călare pe un bidiviu în contra frăgezimea și nerăbdarea lui, și tând în sân scisoarea tatălui și tre d. de Trouville, căpitanul marșarilor, d'Artagnan, belicos ca bearnez ahtiat de binele său, în necunoscutul. Știa că l-au sîdit alții și au învins.

Între Blois și Orleans, în loc Saint-Dié, bidiviul lui, extrem sît, fu ținta privirilor disprețiale ale unui gentilom. D'Artagnan îi un cuvânt ofensator. Dar disprețul văzându-l copil, se făcu că nu. Atunci d'Artagnan îl obligă cu sabia aplicat pe cap, să se puea să se bade. Dar însoțit de costuia îl prinseră pe la spate, și seră sabia și i traseră o bătaie vână de pe urma căreia se trezi fără gologanii ce-i mai avea, fără divin și fără scrisoarea de recoltie. Ceva mai mult, fu reclamată la două luni închisoare și gât să execute pedeapsa, prin înrea apêlului ce făcuse.

Proetul închisorii îl vizită și mandă unui nobil bogat din vreme care-i împrumută oarecari de bani, ceea ce era cât pe aci să lungescă șederea la închisoare, vreme ce paznicii puteau profită pe urma lui. Plecă, dând înscrisă făcătorului său pentru banii mutați.

La Paris, în căutarea căpitanului Treville a cărui scrisoare o pise se întâlni cu Portos care, fiind în giunea de unde venea el, îi recu să fie la înălțime ori să se înimediât. D'Artagnan se simți ca de o îndoială asupra bravurii și-l provocă pe loc. Portos răspostă, spunându-i că a fi brav, scamnă a căuta gâlceavă cu oricîdar, aduogă el, dacă în loc să mculți, vrei să te bați cu mine, și și eșiră amândoi. Portos îi rugă urmeze la câțiva pași.

PRIMELE DOVEZI

Între compania de mușchetari și compania de gardă a Cardinalului Marnio exista un primejdios spirit de emulație care mergea uneori până la malmări între bravi dintre care unii înăneau pe teren. Una din aceste întâlniri tocmai se punea la cale și Porsis îi propuse lui d'Artagnan ca în loc să se bată cu el, mai bine să încerce să cuceri o bună recomandație pe lângă căpitanul de Treville căruia ura să se prezinte. Ideea îl surprinse și entuziasmă pe junele d'Artagnan, iar la întâlnire „adversarul” destinat să îl considere drept copil. Supărat, atacă frenetic și îl scoase repede din câmp, răzbindu-l și apoi, spre uimirea lui, îi îngrijă rana ca un frate. În timpul acesta, Athos era în mijloc. Îi dădu și lui ajutor și grupul învinse pe toată linia, grație „colului” care-și câștigă astfel stîmna și agostea viitorilor săi camarazi.

Aflându-se isprava mea și regele fusese informat de apariția mea, mi s'încercă să mă ducă în Anglia unde asistase la luptele civile.

Rămase dator însă cavalerului care loc să se duce cu el puse să l'oprească în călătorie. El urmări multă vreme, dar și acela, viteaz, se ferea din fața lui cu orice preț, mai ales după ce aflase ce poate. Dar într-o zi îi dădu un ban la Paris, nu de compania sa.

În ziua când îl căutam, el dispărură, zădurnic de la distanță. Gazda lui, o femeie frumoasă și bună, mi plăcu deosebit și deosebit de plăcută dintr-o dată. Ce mă făcu să iau imediat o cameră cu chirie în casa ei și să mă așez în ea, în vreme ce bărbatul său dus după vinuri, pentru câteva săptămâni.

Patul că ocupam camera unde locuiau de la care trebuia cu orice preț să iau satisfacție pentru bătaia și însoarea suferită înainte de a fi de mușchetar, mă făcu și mai mult să urmăresc pe totușii. El se ferea mare grijă de mine. Aflase desigur că va costa viața prima noastră iubire.

În vremea aceea nu m'am mirat când un alt ajutor de mine, mi-a mărturisit că cea parte dintr-o grupă plătită de regele meu fugară, să mă asasineze. Îi luai toate măsurile împreună cu soașă mea și hangiuța care-mi temea mult mai mult decât mine. Lezile mele de strânsă prietenie cu Athos, Athos și Aramis, îmi dădură a cea mai sigură. Astfel când a-contră mea se produse, cei pa-soldatți tocmai să mă ucidă fură, dar stăpânul lor, deși pe aproape mi scăpă și de data aceasta. Nu după aceea trecu în Anglia unde salvă nețrebnicia lui viață.

Obținând în câteva seri bani mulți și scîpăi de gelozia hangiuțului se întorsese, plătindu-i datoriile și de nevastă lui în lipsă, pentru că devenindu-i creditor, credeam că mă lasă în pace. Dar într-o seară zădurnic, era cât pe-acum să mă ucidă. Am scăpat cu fuga pe fereastră, și pe acoperișul unei case de lângă numai în cămașă. Gelosul bărbat răchis, sub pretextul că a vrut să se scufie și să n'a scăpat decât creșt și neasta pe cuvânt că nimic

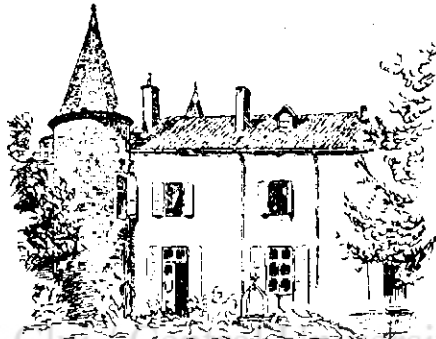
nu e între noi decât mină bună ce trebuie să aibă o hangiuță față de oricare client al casei.

Dar nebuniile mele se aflară și căpitanul Treville îmi ceru cuvântul și o rup cu hangiuța cea frumoasă, ceea ce am și făcut. Dar ca o dovadă că amanta părăsită nu era o hangiuță ca toate hangiuțele, ea, văzându-mă pierdut tocmai când, rămasă văduvă, m'ar fi vrut de soț, îmi jură o cruntă răzbunare. Se remărcă curând cu un căpitan elvețian lipsit de scrupule căruia îi puse o singură condiție: îl lua dacă mă desființează.

Elvețianul puse doi soldați de ai lui dintre cei mai bravi care însă atacându-mă, se văzură siliți să bată în retragere. Femeea văzându-i încercarea, crezu și mai mult în promisiunile lui pentru care-l luase dar omul își uită datoria de a mă asasina și-mi dădu pace.

NOI PRIMEJDII AMOROASE

Curând după aceea revenind din Anglia unde asistase la luptele civile

Casteul unde s'a născut d'Artagnan

din vremea lui Cromwell și se interesase de situația reginei refugiate în Franța (era fiica lui Henri IV) d'Artagnan povesti reginei cele văzute peste canal, în termeni de loc măgulitori pentru englezi. Între doamnele de față la Curte, era și o Milady care-i adresă după aceea un bilet, promițându-i răzbunare și rugându-l să viziteze, dacă nu se teme. În același timp un englez îi trimise martori.

Căutam și eu între cei trei prieteni un secul și nu-l găsi decât pe Aramis care tocmai luase un purgativ. Ajunși pe teren, cel care urma să se bată cu Aramis, vanitos fără margini, observând că prietenul meu e cam palid, bănuî că e un fricos și jumătate. Fu sigur îndată că-l va răpune. Englezul căzu.

În timpul acesta eu îl încolțeam pe provocatorul meu care se apăra destul de bine. După ce-l înțepai în braț și-l tăiai la pulpă, îi pusei vârful în piept și-l obligai să-mi ceară grație. Îmi oferi spada, cași tovarășul său lui Aramis. După ce-i transportarăm la ei acasă, m'am dus într'un suflet la Milady, care locuia în același palat cu regina Angliei. Dar ea plecase să-și vadă fratele rănit în duelul cu mine.

După trei zile abia, mă invită să-l cer scuze și să-i predau cele două arme, fără teamă că se va servi de ele contra mea, întrucât are alte mai primejdioase pentru răzbanarea ce-mi promisese.

Când am intrat la ea și am văzut că era una din cele mai frumoase femei din câte puteam să fie în toată lumea, am îngenunchiat, i-am predat cele două spade și am rugat-o să mă stră-

pungă cu amândouă, sau dacă are alte arme mai teribile, am mărturisit că nu puteam dori o moarte mai fericită ca aceea venindu-mi dela ea. Îmi răspunse că voi fi răspățit, după cum merit, dar nu prin sabie.

Pe măsură ce pasiunea mea creștea, răceala, disprețul și ura frumoasei Milady mi se arătau în adevăr drept arme mai teribile decât orice vârf de spadă. Simțindu-mă sclavul unei pasiuni contra căreia nu făceam nimic, ea își exprimă și mai sălbatec ura care-i inspirase cruzimea de a mă vedea la picioarele ei spre a mă umili și chinul la discreție. Iar eu continuam să-i fac curte...

Aflând între timp că teribila Milady avea o singură și foarte alacășă preferință între francezi, pe marchizul Vardes, am recurs la un mijloc extrem: i-am făcut curte cameristei pe care am convins-o că o iubesc și astfel am putut afla tainele stăpânei sale, potolindu-mi inima atât de chinuță. Spre stupefacția mea, într-o zi camerista îmi dădu un bilet adresat marchizului de Vardes, al cărui conținut era de necredut: milady îl poțea să petreacă o noapte la ea...

Turburarea în care mă puse descoperirea aceasta, mă trădă. Totuș, cu multe artificii retorice și asigurări amoroase din cele mai tari, am convins-o pe cameristă să mă lasă să joc eu rolul invitatului nocturn. Altfel mă pierde.

În chipul acesta, nevisat, mă văzui în aceeași seară pe întineric, în patul atât de mult doritei Milady care mă luă drept marchizul Vardes a cărui voce o imită destul de bine. Fără prea multe complimentări, ne simțirăm atât de mulțumiți unul de celălalt, încât ne-am despărțit cu greu. Aveam un motiv mai mult să regret, când mă gândeam că trebuia să intru în patul cameristei.

Fermecat peste măsură de aventura mea nevisată, de posesiunea completă a acelei femei pe cât de dușmane pe atât de sălbatec iubite de mine, eram decis să-i descopăr înșelăciunea la care recusesem din marea mea amor, și speram să sparg astfel blocul de gheață în inima ei să înving adversitatea zăvăvă cu care mă urmărea.

Pe de altă parte pasiunea cameristei mă făcu pe aceasta să mă ție la următoarele două întâlniri, câteva ceasuri înainte într-o cameră rece, nemăncat și nesigur și astfel ajungem în patul fetei mele înghețat și extenuat. Dar lecziunea mea fu rapidă: la cea de a treia întâlnire, îi strecurai la plecare sub pernă un bilet prin care îi anunțam ruptura (în calitate de marchiz de Vardes, dar fără să semnez) și ofensându-o cu propunerea a cel mult două întâlniri pe an.

Lovitura a fost cumplită. Eu însă continuai să vizitez ziua în calitate de înamorat asidu și victimă voluntară a setei sale de răzbunare și farmecelor sale nebiruite. Spre marea mea surprindere, în ziua când suferi lovitura biletului, ea mă primi cu bunăvoință neașteptată și fără multe oculari îmi puse la încercare amorul, cerându-mi să mă bat cu marchizul de Vardes și dacă îl voi uide mă va răsplăti cum voi dori. I-am promis-o, cunoscând bine cauza și spunându-mi că nu riscam nimic mărturisindu-i că marchizul de Vardes era cu totul străin de cele întâmplate și că întrucât mă agrease și acum mi se oferea și mi se dădu chiar — promițându-i eu această condiție — n'ar mai fi avut nici un sens uciderea unui nevinovat.

vat. In locul unui amant care o disprețuse după cum credea ea, ar fi găsit unul și același om care o adora atât de mult încât a fost capabil și ar fi încă să comită orice nebunie pentru ea.

Alesei momentul cel mai favorabil cu puțință în asemenea relațiuni și-i făcui mărturisirea celor petrecute. Dar în locul inflăcăratei visate, ea deveni de ghiață. Rămăsei uimit. Făcui uz de toate argumentele mute cele mai convingătoare, dar primii un atât de zdravăn picior în șale că mă rostogolii jos din pat. Imi cerui ertare cu atata însuflețită pocăință, cu atata umilită supunere, fără să pot obține cea mai mică schimbare. Dimpotrivă, își chemă camerista, și aruncă cele mai grele cuvinte ce puteau eși din gura unei femei și apoi ne dădu afară, pe mine și pe complicea mea, camerista, congediind-o fără să-i dea un ban și o clipă de răgaz.

Ceva mai mult, aflându-se scandalul în hotelul în care locuia și regina, terribila milady afirmă că m'a prins în patul servantei sale, ceace-mi atrase nu numai desconsiderarea, ci și două luni de închisoare. deși regina spusese doamnelor din cercul ei că nu eram un cm pentru o subreță, ci pentru o cât mai mare doamnă.

Atât nu-i fu de-a-juns frumoasei englezoaice: fui provocat pe drum de trei străini și evitându-i, printr'o stradă îngustă imi veni din față alți patru care mă atacară cu furie. Erau șapte englezi. bunii dueliști, angajați de milady să-mi facă seama. Apărându-mă curajos imi socoteam viața piedută de oarece toți cei șapte știau nu numai să parze loviturile mele, dar să și atace, când imi veni în minte să strig ajutor muschetari și avui marele noroc să fiu auzit de un hotelier la care tocmai petreceau Athos, Portos și Aramis, bunii mei camarazi de isprăvi muschetărești.

Tăiat în două locuri, aproape de lovitură fatală, fui salvat ca prin minune de cei trei muschetari și de însoțitorii lor. Athos și cu mine zăcurăm câteva timp de pe urma rănilor căpătate.

BUCATAR IN ANGLIA

Primul un ordin confidențial din gura cardinalului Mazarin să plec peste canal unde se petreceau lucruri stranii și să-i raportez adevărul asupra situației de acolo, fără a mă face simțit de ambasadorul francez din Londra. Poporul englez se dăduse pe urma lui Cromwell și regina care era franceză, refugiată la Paris, năzuia zadarnic să-și recâștige tronul, în timp ce cardinalul nutrea speranțe fantastice pentru nepoții și nepoatele sale.

După ce trecui prin mai multe primejdii, după ce-l cunoscu pe Cromwell și-i raporta Cardinalului informațiile mele, înapoiindu-mă la Paris constatai că recunoștința lui era nulă. Totuși încercai, după obiceiul locului, să mostenesc și eu un străin bogat, mort la Paris, un spaniol anume Lopez.

Dar cu toate că dețineam cel dintâi știrea morții și aveam asigurat bogățiile lui în bani și pietre prețioase, cardinalul lacom și iubitor al neamurilor sale, imi refuză dania, în favoarea unui abate care-i dădea partea leului din bunurile confiscate unui străin, în numele regelui. Drept compensație imi recomandă să iau o văduvă cu multe parale care dorea să se remărite pentru a-și desmosteni fiul care nu o ascultase. Nu disprețuiam bunurile materiale, dimpotrivă și primii propunerea atât de

practică a cardinalului. Iar văduva era deasemenea dispusă să-mi întretie întreaga companie de muschetari cu banii ei. Afacerea era ca și încheiată, când fiul ei făcu printr'un interpus opoziție la căsătoria noastră și astfel mă văzui expus să pierd nu o femeie ce-mi putea fi mamă, ci un venit considerabil ce-mi putea preschimba întreaga viață destul de zbuciumată în cele materiale. Atât eu cât și văduva doream să ne răzbu-năm contra oponentului pe care nu-l cunoștea nimeni. În fine îl descoperii și rușei un băț pe spinarea lui, făcându-l mai apoi scăpat cu fuga.

Dar pe când făceam pregătirile de cununie, fiul denaturat plăti un înalt funcționar și obținu prin surprindere interdicțiunea mamei lui și închiderea ei într'o casă de sănătate, fără să pot afla câteva luni ceva de soarta miresei mele. Când în fine i-am descoperit închisoarea, departe de Paris și am ajuns acolo cu un ordin de eliberare, era deja prea târziu. Prizoniera dispuseră convinsă că am abandonat-o și era aproape și de nebunie și de moarte...

M'am înapoiat la Paris, am mai avut o serie de aventuri și amoroase și de interes și apoi m'am dus iarăși în misiune în Anglia, trimis de cardinal. Trebuia să aflu cum merg treburile pe acolo și care din cele două partide aveau dreptate, cel ce-l urăște pe Cromwell sau acela care-l iubește. Mai era ceva mai mult: visul cardinalului de a asigura unei nepoate o coroană, fie a regelui Angliei, fie a fiului lui Cromwell. (Târziu o strănepoată a cardinalului se încoronă în adevăr regină în Anglie). Ca să mă încante, cardinalul imi promise (era neîntrecut în promisiuni) că în caz că-și plasează nepoata, voi ocupa un loc de frunte ca militar, la curtea Angliei.

I-am răspuns că fiind bun francez, nu pot renunța pentru nimic la Franța și voi fi mult mai fericit ca simplu căpitan aici decât ca general în altă țară, dar mai ales într'o țară care-și detronizează regii din capriciu.

La Londra era ambasador al Franței domnul Bordeaux, care avea obiceiul să spună că nu mai există femece cinstită, deși norocul i-l făcuse o femece din acestea. El întreținea acolo relații cunoscute cu o englezoaică pe al cărui bărbat francez, deși comploment, îl ținea departe de casă, cași pe soția lui care trăia la Paris. De acest om trebuia să mă feresc, așa-mi recomandase cardinalul.

Într'o zi întâlni într'un magazin o femece foarte frumoasă și mă îndrăgostii de ea. Nu mi se răspunse cu răceală, dar fui ținut la distanță o bună bucată de vreme, încât turbam. În una din in-

tâlniri, îi preparai un ragont cu uimi. Dar la întâlnirea următoare trebuia să fie în fine fericită, ca robă sub pretextul că i-a sosit bile. Roind în jurul casei ei și că le trebuie un bucătar, m'am înprostat, m'am prezentat bărbatului asigurându-l că nu cer mult și să fac scandal dacă nu-mi dă la timp cum obicinuia, m'a angajat nu cât. Le-am dat o masă excelentă a dorit să mă vadă. Surpriza a fost mică, dar nici a mea când zut-o intrând în bucătărie la brașoara basadorului Franței.

Departe de a mă trăda, câștigă tida pe lângă frumoasa englezoaică eram cam desgustat de acest m'patru. Ambasadorul însă avea și fui trădat. În gelozia lui fui și cum știa că sunt din Franța, tras în cursă la ambasadă, mă burduf și m'a expediat peste noi Franța unde m'am pomenit în Bastilia, fără nume adevărat, făcunoscută și fără să mă pot duce în fine după multe chinuri și pînă în care timp cardinalul nu m'a nimic despre mine, fui interogat prieten și eliberat din închisoare.

ALTE INTAMPLARI

Când cardinalul mă însărcină partea regelui să-l arestez pe mare bogățit al timpului, pe Fouquet reședință eclipsase pe aceea regi Fontainebleau. Felul în care m'a tat și de această grea și delicată cinare, cași de multe altele, re mea față de ofertele de aur ale lui quiet, paza mea devotată, bravu tașamentul meu, toate acestea și seră multe favoruri.

Devenind serios, m'am căsătorit n'am avut noroc. Ne-am despărțit schimb un nou inger minunat m'rut în cale: cea mai frumoasă m' din câte mi-a fost dat să vad: m'platonice, așa cum nu știam că m'e să fi iubit, iar punza ei vecin s'a vărsat dărnice adesea pentru și compania mea.

D'Artagnan fu numit guvernator al țării Lille și cu prilejul faimos din dela Maestricht căzu împreună 130 muschetari din cei 250 în fr'vora luptase decidând victoria. Iriă vreo zece căutându-i corpucă pentru cei trei crini. Fu toată lumea și amintirea victorie fantele lui glorioase vor rămân mintea tuturor în forma în nemurit Dumas-tatăl, în lumină hanei și frumuseții celui mai dat al vechei Franțe.

Cumpărați tinerețe.

Lucrată după o formulă care există de 70 ani, Creme, Pudra și Săpunul Simon sunt pentru piele, admirabile binefaceri!

CRÈME SIMON

PARIS